Контрольный экземпляр

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 89 (4530). | ШИНАРДИ, 27 июль 1971 шу. | Мах 2 кап. | Газет арадувл 1923 шера денз

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра къовсам лоаттабеча Грозненски химически комбината № 12 йолча цеха А. И. Кулаков керте латтача смена хьалхара моттиг дIахецац комбината ерригача сменашта юкъе. ХIанз тIа боагIача бетта чотах продукци арахецаш я из смена. Цига белгалбьнна дика къахьегаш ба аппаратчикаш Кочковая Мария, Шевцов Петр, Шишаева Тамара, кхыбараш. Цар технологически режим толхаяь цхьа моттиг ниййсъеннаяц укх шера.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа): хьалхарча мугIаре аппаратчица М. Кочковая, смена начальник А. Кулаков, шоллагIча мугIаре аппаратчикаш А. Шевцов, Т. Шишаева.

С. ХУГАЕВА сурт.

КОТАЛОНЦА ГIА БОАХ ЙИСЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКА

1971 ШЕРА ХЬАЛХАРЧА АХ ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ИТОГЕХ БОЛА СССР ЦСУ ХОАМ

СССР ЦСУ хоама тIа белгалдоаккх, Советски Союза къахьегамхоша, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, ниислагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа социалистически яхь а йоаржаяь, дIадахача ах шера халкъа боахам дегIабоалабеча, халкъа вахара хьали культурни боарами айбеча дIахо толамаш доахилга вIаштIехьдаьккха хилар.

Продукцена реализаци ярей изделей дукхагIа дола лоархIамегIара тайпаш арахецарей ах шера план тIехкхоачашъяьй промышленносте. ДIадахача шера цу ханаца ниисйича дукхагIа яьккха промышленни продукци 8,5 процент хиннай. Къахьегама овсарле 7 процент лакхъеннай промышленносте. Ах шера планагIа лаьрхIачул 4,5 миллиард сома маьха промышленни продукцена дукхагIа реализаци яьй.

Промышленноста лоархIамегIарча доакъой продукци 1970 шера хьалхарча ах шераца ниисйича дукхагIа хиннай:

электроэнергетика — 10 процент;

йоагоча хIаман промышленность — 6 процент;

Iаьржен сийрда бесаш долей металлурги — 6 процент;

химически мехкдаьтта химически промышленность — 11 процент;

машиностроени металлообработкей — 11 процент;

хьун, хьу чаккхйоаха, целлюлозно - каьхата промышленность — 6 процент;

гIишлон материалий промышленность — 8 процент;

яйга промышленность — 9 процент;

культурно-бытовойн цIагIарча боахамей гIулакхашта лаьрхIа товараш хьадар — 12 процент.

Ах шера план тIехкхоачашъяьй ерригача общесоюзни союзно-республиканский промышленна министерсташа а ерригача союзни республикаша а.

СССР ЦСУ хоама тIа йоалаю мохк бIарчча хьанийцача ах шера продукце лоархIамегIара тайпаш мел хьадаьд хьахьокхаш йола даннеш. Цу даннех цхьайраш ерaш я (скобкашта юкъе хьахьокх 1971 шера хьалхарча ах шера продукци хьаяра хьокхам 1970 шера хьалхарча ах шера хьокхамца проценташ йолаш нийсбича мел хул):

электроэнерги — 395 млрд. киловатт-сахьат (109);

мехкдаьтта — 182 млн. тонн (107);

газ естественни — 105 млрд. кубометр (108);

кIор — 320 млн. тонн (103);

чон — 43,8 млн. тонн (104);

болат — 59,8 млн. тонн (105);

прокат — еррига а 47,5 млн. тонн (103);

цу даькъе кийча прокат — 41,7 млн. тонн (105);

болата турбаш:

метраегIа — 992 млн. метр (104);

тоннаегIа — 6,6 млн. тонн (109);

аьшка руда — 99,8 млн. тонн (105);

минеральни удобренеш:

100 процент питательни веществаш увраш лаьрхIача — 7,2 млн. тонн (116);

условни единицегIа — 30,1 млн. тонн (115);

пластмассаши синтетически кIувнаши — 915 эзар тонн (113);

химически хьоасий — 330 эзар тонн (109);

автоматизацей вычислительни техникай средствай прибораш — 1.676 млн. сом (118);

автомобилаш — 541,5 эзар (122);

цу даькъе:

мухь кхухьараш — 282,9 эзар (110);

легковой — 235 эзар (144);

автобусаш — 23,6 эзар (99,6);

тракторащ — 235 эзар (104);

тракторий запасной оатхалаш — 409 млн. сом (105);

тракторни прицепаш — 167 эзар (123);

юртбоахама машенаш — ерригаш а 1.124 млн. сом (109);

каьхат — 2,2 млн. тонн (107);

цемент — 49,3 млн. тонн (106);

кIадаш:

боамбе каьхата — 3170 млн квадратни метр (103);

эипаш — 335 млн. квадратни метр (106);

кIомала таьх даьраш — 385 млн. квадратни метр (109);

даьреш — 594 млн. квадратни метр (106);

тийга яь хIамаш — 8,4 млрд. сом (107);

чухьнахьа дувхаду пазатз барзкъаш — 421 миллион (103);

тIеханахьа дувхаду пазата барзкъаш — 222 млн. (111);

телата кога гIирс — 346 млн. пар (102);

дулх (промышленносте даьккхар) — 3,5 млн. тонн (116);

марший хьисапера хIамаш — 1.177 эзар тонн (107);

чкъаьрех яь кхачан продукци — 1.006 млн. сом (95);

бежана даьтта — 460 эзар тонн (104);

цIенача шурий продукци шурийца лоархIаш — 10,5 млн. тонн (103);

ганарий даьтта — 1,5 млн. тонн (108);

консерваш — 3,3 млрд. банка (109);

комбикормаш — 14 млн. тонн (114);

сахьаташ — 20,8 млн. (105);

ингале пхьегIаш — 318 млн. (113);

радиоприемникаши радиолоши — 4,3 млн. (113);

телевизораш — 2,9 млн. (85);

холодильникаш — 2,3 млн. (112);

мотоциклаши мотороллераши — 436 эзар (105);

велосипедаши мотовелосипедаши — 2,2 млн. (103);

мебель — 1,5 млрд. сом (111).

Тоаденнад промышленноста балха технико - экономически хьокхамаш.

Лохбаьб промышленни продукци хьаярга дIабода мах. Халкъа боахам бIарчча хьанийцачен цун дерригача доакъошкен ах шера пайда бара план тIехкхоачашъяьй. 1970 шера хьалхарча ах шераца нийсбича 10 процент дукхагIа хиннаб пайда, цу даькъе промышленносте а иштта 10 процент.

Промышленносте хIанз а бизза пайда эцац производства эффективность дIахо лакхъяра резервех. Ерригача министерствашэ ах шера план кхоачашъеча хайн цхьайолча предприятеша кхоачашъяьяц продукцена реализаци яран пайда баран оттаяь заданеш; эшшача ассортиментагIа йола продукци арахецилга массанехьа а дац Iалаш. Дуккхача промышленни объекташка геттара шортига кхоач продукци хьаяра, из хьаярга дIабода мах лохбара, къахьегама овсарле лакхъяра проектни боарамашка.

ХьаIома а даь, дукхха арахеца доладаьд промышленни продукце керда, дика технико - экономически эксплуатационни хьокхамаш а долаш дола 500 совгIа тайпа. Халкъа боахама юкъейихьай шера 1,6 миллиард сом кходеш йола 1,8 миллион совгIа изобретении рационализаторски предложени.

Цунца цхьана Iилма-тохкама балхаш дара а Iилманен техникен карагIдаьннараш юкъехкахьара а план йизза кхоачашъяьяц массехк министерства цхьайолча предприятеша.

Колхозашеи совхозашеи дика чакхдаьхар бIаьстан юхье кхашка ду балхаш. Боахамаша оттаяь бIаьстан юхье культураш дIаера план тIехкхоачашъяьй. ЛаьрхIачул дукхагIа дIадийнад бIаьстан юхье дув кIа, дуга, шекара свекла, боамби, ганараш, кхыйола культураш. Масса тайпара юртбоахама культураш дайина лаьтташ 206,8 миллион гектар хилар мехка.

ДIахо дукхагIа яьхай хьайбай продукташ. ДIадахача шера хьалхарча ах шераца нийсдича колхозашкен совхозашкен дукхагIа даьккхад: дулх — 8 процент, шура — 1 процент, фуаш — 16 процент.

Пачхьалкхено масса тайпарча боахамашка ийца хьайбай продукташ укх боараме хиннай: доахани коа тIара оалхазараши дийна долаш эзача — 6.446 эзар тонн (1970 шера хьалхарча ах шераца нийсдича 11 процент дукхагIа), шура — 23 миллион тонн (3 процент дукхагIа), фуаш — 12,7 млрд. (17 процент дукхагIа).

1 июль хьатIакхоачаш продукт луш дола доахани коа тIара оалхазараши дар колхозашкей совхозашкей: доахан — 76,7 миллион (1970 шера хиннаращца нийсдича 5 процент дукхагIа); хьакхарч— 51 миллион (15 процент дукхагIа), жаи гаьзарийи — 137,9 миллион (2 процент дукхагIа), коа тIара оалхазараш — 474,5 миллион (11 процент дукхагIа).

Балхий ерригача комплексагIа юрта боахам дегIабоалабарга пачхьалкхено колхозашей дIаяхийта капитальни вложенеш 8,4 миллиард сомага а кхаьча, 1970 шера хьалхарча ах шераца нийсйича 11 процент дукхагIа хилар.

ХIанзарча техникаца дIахо чIоагIъяьй юрта боахама материально - технически база. Юрта боахама еннай: физически единицашца лаьрхIача 152 эзар трактор, цу даькъе латта оахараш — 59 эзар; 83 эзар мухь кхухьаи специализированни автомобилаш, 46 эзар ялаташ чуэца комбайнаш, 4,9 эзар свекла чуэца, 19 эзар силос хьокха, 3,1 эзар хьажкIаш чуэца, 4,8 эзар коартолаш чуэца комбайнаш, 3,3 эзар боамби чуэца машенаш, 26 эзар рядкови жатка, 105 эзар тракторни нух, 13 эзар лущильникаш, 95 эзар культивотораш, 79 эзар сеялка, 75 эзар косилка, 36 эзар тракторни йолхьинг, 24 эзар минеральни удобренеш дIатувсаргаш, 30 эзар органически удобренеш дIатувсаргаш, 8,7 эзар гербицидноаммиачни машенаш, догIаи хьи сапе хий детта 6,5 эзар машен, 7,9 эзар пресс-подборщикаш, 39 эзар универсальни погрузчикаш, доахан детта 25 эзар установка, ялат цIенду 12 эзар машен, дукха кхыйола машенаши механизмаши.

Юрта боахамга дIакхаьчай 24,5 миллион тонн минеральни удобренейи 205 эзар тонн доакъарий фосфатийа.

Юрта боахама техника, минеральни удобренеш, доакъарий фосфаташ телара ах шера план тIехкхоачашъяьй.

Масса тайпа транспорта грузооборот 1,9 триллион тонно - километрга дIа а кхаьча, соахк хьалхарча ах шераца нийсйича 6 процент дукхагIа хиннай. Масса тайпа траспортаца пассажирооборот 261 миллиард пассажиро-километрага дIа а кхаьча, 5 процент дукхагIа хиннай.

Транспорта предприятешкара пайда соахк хьалхарча ах шераца нийсбича 9 процент дукхагIа хиннаб, бувзама предприятешка— 12 процент.

ДIадахача укх ах шера пачхьалкхен капитальни вложеней чотах болх бе йолаялийтай 16,5 миллиард сома маьха керттера фондаш, хIаьта уж вIаши нийсдеча маьхашца лаьрхIача, соахк цу ханналца болх бе йолаялийтарел 4 процент дукхагIа а хул.

ГIишлошъяра даькъе дIахо чакхдоаккхаш да гIишлой - монтажни организацеш планированеи экономически стимулированеи кердача система тIа йоахилга. кердача система тIа яьхача подрядни организацеша дикка тIехкхоачашъяьй шоашта оттаяь йистеяьннача объекташка деча гIишлони монтажни балхий план а пайда бара план а.

Халкъа боахама дерригача доакъошка керда производственни мошносташ болх бе йолаялийтай.

Еррига пачхьалкхен капитальни вложенеш 31,8 миллиард сом хилар, вешта аьлча соахк хьалхарча ах шеарчул 8 процент дукхагIа. Подрядни балхий ах шера план 104 процент кхоачашъяьй; балхий объем 10 процент йоккхагIа хиннай. Колхозий юкъарча гIишлошъеча организацеша кхоачашъяь балхий объем 16 процент йоккхагIа хиннай.

ГIишлошъечара къахьегама овсарле дIадахача шера хьалхарча ах шераца нийсйича 5,7 процент лакхъеннай, гIишлон - монтажни балхаш дарга дIабаха мах 0,7 процент лохбеннаб, подрядни гIишлон - монтажни организацей пайда 16 процент дукхагIа хиннаб.

Халкъа боахамера болхлойи гIулакхера нахи юкъера лаьрхIача ах шера 91,3 миллион сагага дIа а кхаьча, соахк хьалхарча ах шераца нийсбича 2,5 миллион саг, е 3 процент дукхагIа хиннаб.

Пхе шера планагIа йола КПСС XXIV съезда Директиваш кхоачашъяра чакхъяха йолаяьй болхлойи гIулакхерча наьхеи алапи лакхдара тIаерзаяь мероприятеш. 1971 шера 1 июле денз 70 сомага кхаччалца лакхбеш ба машеннаькъа транспорта болхлойи гIулакхерча наьхеи бетта алапе эIамагIа бола боарам. цу цхьан ханна юкъера алапи телача болхлой категорей ставкаши окладаши лакх я еш. Мехкарча цхьайолча районашка тарифни ставкаш лакхъяьй совхозийи пачхьалкхен юрта боахама кхыча предприятейи, хин, хьуи боахама а Сельхозтехника а предприятей трактористашта, машинисташта.

Болхлошеи гIулакхерча нахеи ахчанца бетта юкъера эца алапи 125 гарггача сомага дIа а кхаьча, соахк цу ханна хинначунца нийсдича 4 процент дукхагIа хиннад. Общественни потребление фондашкара тела ахчаши льготаши дIатIатехача алапи 168 сом хилар 1970 шера хьалхарча ах шера хиннача 161 сома меттел. Колхозхой къахьегамах тела мах 5 процент дукхагIа хиннаб.

Потребление общественни фондашкара бахача наха тийнна ахчаши льготаши 33 миллиард совгIча сомага дIа а кхаьча, соахк хьалхарча ах шераца нийсйича 7 процент хIана хиннаяц аьнна дукхагIа хиннай.

Пенсешца Iалашбелга дIахо тоадара хьакъехьа КПСС XXIV съездо яьча решенешка хьежжа СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указашца 1971 шера 1 июле денз лакхдаьд болхлошта, гIулакхерча наха, колхозхошта къоаналла, инвалидностагIеи кхоабар воацаш бисарагIеи —колхозхошта телача пенсе эIамагIа дола боарамаш.

Пачхьалкхени кооперативни торговле розничниi товарооборот укх шера хьалхарча ах шера 78,5 миллиард сомага дIа а кхаьча, вIаши нийсдеча маьхашца лаьрхIача, 7 процент дукхагIа хиннай. Розничниi товарооборота ах шера план кхоачашъяьй, цхьабакъда, кхы тIа а енна хинна задани кIезиг-дукха кхоачаш ца еш йисай.

Цхьадола товараш дикка дукхагIа доккхашехьа а, бахача наха дIа ма дехха хилийтац уж хIанз а.

Советски Союза арахьара торговен оборот ах шера 11,5 миллиард сомага дIа а кхаьча, 7 процент дукхагIа хиннай.

Пачхьалкхени кооперативни чуIе цIенош хьалдара ах шера план бIарчча хьанийцача кхоачашъяьй. Пачхьалкхен капитальни вложенейи чуIе цIенош хьалдеча кооперацей ахчани чотах эксплуатаце дIаеннай еррига а лаьрхIача 26 миллион квадратни метр чуIе моттиг йола дика кийчъяь керда 580 эзар квартира. Соахк хьалхарча ах шера дIаенначул 1,1 миллион квадратни метр дукхагIа хул из.

Бахача наха деча бытовой гIулакхий объем соахк хьалхарча ах шераца нийсйича 12 процент йоккхагIа хиннай, цу даькъе юрташкахьа —18 процент.

ДIадахача ах шера доккхий балхаш даьд городаши нах баха кхыйола пункташи дIахо тоаяра. Ах шера газ чуйиллай 1,5 миллион совгIча квартире.

ДIахо толамаш даьхад халкъа образовани дегIайоалаеча, лакхерей юкъерен квалификаци йола кадраш кийчъеча. Масса тайпарча дешара чулаьцав 80 миллион гаргга саг, царех 49 миллион совгIа бараш общеобразовательни школашка дешаш хиннаб. БархI шера школа йистеяьккхай 4,7 миллион саго, юкъера общеобразовательни школа — 2,7 миллион саго; цу цхьан ханна болхлой, юртарча кагирхой школашкеи профессионально - технически училищашкеи юкъера образовани яьккхай 700 эзар гаргача эIамигача сагои йолов.

Лакхерей юкъера специальни дешара заведенеш йистеяьхай 1,8 миллион хIана ваца аьнна волча саго, е соахкарчул 100 эзар саго дукхагIа.

Тоаденнад бахача наха деш дола медицински гIулакхаш. ДукхагIа хиннай больницаш, диспансераш, поликлиникаш, санатореш, унахцIено лоараяра кхыйола учрежденеш.

Советски Союзе баха берригa нах 1971 шера 1 июле 245 эзар совгIа саг хилар.

(ТАСС).

ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

Пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яхье яьннача Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установкашта юкъе ди тIехьа дукхагIа хул борхI бетта план кхоачашъяьча цехий, установкай коллективаш. Хьалха латт укхаза Румянцев Петр Иванович керте латтача кхоалагIча цеха коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара борхI бетта задани 18-ча июле кхоачаш а яь, хIанзлехьа тIабоагIача бетта чотах арахийца продукци эзараш сомий маьха я. Иштта дика къахьег Л. Н. Васильевас, З. Ю. Гасанова, В. Н. Исаева кулгалдеча коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча установкай коллективаша а.

Г. МОСКАЛЕНКО.
Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода планови отдела экономист.

КЪАХЬЕГАМА КОТАЛО

БIарччача шера ударни къахьегара социалистически яхье баьннача республикерча геологоразведчикаша боккха къахьегама толам баьккхаб. 20-ча июле денз август бетта чотах къахьегаш ба уж. Чоалханеча геологически хьалашка 4100 метр бурув техад пар укх шера. Ер бутт боллехьа плавал совгIа цар тохаргда 600 метр бурув. Къаьстта дика къахьегаш я бурувдетта мастер И. А. Ситников керте латта бригада. БорхI бетта задани 150 процент кхоачашъяьй по. Иштта дика къахьег И. И. Темирханов керте латтача бригада а.

М. ЛЕВИН.

ЯЛАТ—ПЛАНАЛ СОВГIА

Укх деношка пачхьалкхенга ка бола ялат дохкара план кхоачашъяьй тха совхозо. Планага хьежача дохка дезар 800 тонн кIа долча, самардийнахь балха ди чакхдоалаш дехкар 804 тонн кIа. Белгалде деза пачхьалкхенга кIа дохкара гIулакх кхы дIахо а дIахьош долга, план дикка тIехкхоачашъергйолга.

880 гектара тIа дIадийнадар совхозе кIа. хIаьта хIанзле из 660 гектара тIара мара чуийцадац. Ялат чуийця доаллаше я планал совгIа 250 тонн кIа дохка лерхI совхоза коллективо.

Ховш ма дарра тха совхоз лаьтта леладара культура лакха йолаш я. Совхоза механизатораша деррига а агротехника дIадеха гIулакхаш даьдар лакха хьувкъам кхебара, хIаьта цох даьннараш хIанз гуш да. Планага хьежача хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 22 центнер кIа чуийде дезар совхоза кхашкара, хIаьта тха механизатораша 25,5 центнерага кхаччалца бола хьувкъам чуэц хIара гектара гIара.

Иштта дика кхебаьбар тха кхаш леладераша мукх а. Доакъаран фунен лаьрхIа 86 гектара тIа дIайийнаяр из культура. ХIара гектара тIара дийрхIар 17 центнер хиннаяле, чуийцар 23 центнер хилар.

Белгалде деза деррига а ялат чуэцара балхаш совхозо шийн техникаца чакхдоахилга. БорхI комбайн я тха, хIара комбайнер 120 гектара тIара ялат чуэца декхарийла ва. 120 гектара тIара хIанзле ялат чуийца баьннаб комбайнераш С.-М. Мезерханов, С. Дандаев, С. Бакаев, нормаш кхоачашъе гарга ба дукха механизатораш а.

С. ГОЛЬЦОВ,
Урус - Мартана района Мичурина цIерагIча совхоза экономист.

Каспе бух тIа гIолла йилла мехкдаьтта провод

Туркменски Мехкдаьтта ТIой овл Жданова цIерагIча банкерча берда йистера ткъо километр Каспе тIа хьалъэттеча Болата гIайрений архипелагах. Укказара бердага кхаччалца хи кIалхара мехкдаьтта провод йиллай.

Чоалханеча хьалашка йиллай из магистраль. Каспе тIа мух а баьнна форд хьайча понтонаш гIа ядача километр йIаьхача турбай карташ цкъа хи чу Iочуахийтей тIаккха форда гIа хьалтIаяхей йийзай гIишлошъерий.

Цу мехкдаьтта хьарсама юкхе цхьан хана массехк хьакхетаргда «товтол» — кхыча скважинашкара хьаехка мехкдаьтта проводаш.

(ТАСС корр.).
Челекен (Туркменски ССР).

НОВ. Г. И. ВОРОНОВ СССР ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

Нов. Воронов Геннадий Иванович СССР халкъа тIахьожама Комитета председателалла хьожаве.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль. 1971 ш. 22 июль.

ДЕГ ТIАРА МОАРШАЛАШ

Новкъосташа Л. И. Брежнева, Н. В. Подгорне, А. Н. Косыгина моаршала телеграмма яхьийтай Куба кулгалхошка новкъосташка Фидель Кастро Русагеи Освальдо Дортикос Торрадогеи къаман восстане деша дувзаденна.

Телеграмма тIа белгалдоаккх, марксизма - ленинизман пролетарски интернационализман ларда тIа латта шинна а мехка халкъашта юкъера вежарашха дола доттагIали айхха цхьана леладу гIулакхаши тIа-тIа чIоагIлуш а шерлуш а хилар.

КПСС Централыни Комитетои Советски правительстваи, КПСС XXIV съездо хьалхайаьккха массане юкъара машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIъяра программа лерагIа чакх а йоахеш, дIахо а низаши хьинари кходергдац халкъий духьа, социалистически содружества цхьоагIоня кхотаяларен духьа, машарен социализман духьа цхьана леладу советско - кубински гIулакхаш дIахо масса оагIорахьара дегIакхувлара.

(ТАСС).

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа нов. Воронов Геннадий Иванович кхыча балха тIа водаш хиларца дувзаденна РСФСР Министрий Совета председатела декхарех мукъавалийтав.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо пенсе тIа водаш хиларца дувзаденна нов. Кованов Павел Васильевич СССР халкъа тIахьожама Комитета председатела декхарех мукъавалийтав.

(ТАСС).

ОАР-а IАРБИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ СОЮЗА ЕРРИГЪЮКЪАРЧА КЪАМАН КОНГРЕССАГА

Советски Союза Коммунистически парте Централыни Комитето моаршал дайт ОАР-а Iарбий социалистически союза Ерригъюкъарча къаман конгрессе дакъа лоацарашка, хIаьта балха тIа шун толам балар а лов.

Шун конгресс хьаелл египетски халкъа сийлахь-воккхача воIа Гамаль Абдель Насера кулгалца 1952 шера яьча сийлахьча июльски революце 19 шу дузача дийнахь. Цу революце дIадаьккхар кхыча мехкий империализманеи реакценеи Iуйнал лаьттарий Iаьдал, къам дизза ший мукъагIа хургдолча чаькъа тIа даьккхар Египта халкъ. Революци хинначул тIехьагIарча шерашка тIехдаьнна зоккта дакъа леладе яьннай ОАР Iарбий къаман-кортамукъален боламе, империалистически реакционни низаша гийша балхаш леладешехьа а. къам прогресса новкъа гIолла ший мукъагIа дегIаахара хьокхам а телаш.

Египетски халкъ кортамукъале езаши денал долаши хиларо, экономика дегIакхувлача, наьха культурен политически сакхетами лакхбеча карагIдувлача хIамаша цунга йиш хилийтай империалистически израильски агрессена духьалъоттадала, доттагIал долча, машар безача низаша хьаллацарах ког гIортолга а еш. шийна карагIдаьнна революционни хIамаши прогрессивни антиимпериалистически режими карара ца ялийта. Цу гIулакха боккхача лоархIаме хиннай президента Насера хьань Iарбий социалистически союз.

США империализмо хьал а лоацаш, Израила дIахо а агресси лоаттаеча чоалханеча хьалашка бу шун конгрессо болх. Империалистийн цар гIончийн безам ба шоай доал качдолла, 1967 шера июньски агресси бахьан долаш дIалийца Iарбий лаьтташ цIаккха а хьа ца хеца. Iарбий мехкашка антиимпериалистически революци дегIаяра човкъарле е. Масса тайпара маневраш лелаю цар. цкъаза шоаш машар безаши оагIув хьаллоацаши ба моттийташ дола гIулакх а хьовзаду. ХIаьта ма дарра аьлча империалисташ цIаккха хувпа ца луш Iарбийн деррига кхычен халкъий къаман хьаштийн дагалаттарийн боккхагIа боле моастагIий хила а хиннаб. ба а ба.

Империалистий тийша балхаш чакх ца далийтара, ОАР-ера прогрессивни режим чIоагIъяр духьа къахьегама адамаш оарцагIдахара, агрессоре ханна дIалийца территореш мукъаяхара, социально-экономически культурни дегIаахара декхараш кхоачашдара тIалерзадар Iарбий социалистически союзо чакхдоаха гIулакхаш советски коммунисташа, деррига советски халкъо кхетадеши хьаллоацаши да.

ОАР-а революционни опыт чIоагIа езаенна я Советски Союза Коммунистически парти. Египета къахьегача халкъоя цун политически организаце — Iарбий социалистически союзои шоай патриотически къовсампа я хьинар ца кходеш къахьегарца а лоархIаме дакъа лоац халкъий кортамукъаленнеи лоIамаи тIехьарча, машара, социальни прогресса тIехьарча, социализмана тIехьарча дунен антиимпериалистически боламе.

1971 шера 1 июле чIоагI а денна дIаэттача Советски Союзаи ОАР-аи юкъерча доттагIалеи цхьана леладеча гIулакхийи хьакъехьарча Договоро кхы тIа а чIоагIъю цхьана лоаттабеча антиимпериалистически къовсамера вай халкъий солидарность. Из лоархIаме да Iарбий къаман-кортамукъален болам Советски Союзаца дерригача антиимпериалистически низашца кхотадара, цо новкъостал ду империалистически сионистски гIозарий экспансионизманеи тийшача балхашеи никъ бехкара.

1967 шера 22 ноябрерча Кхерамзлен Совета резолюцега хьежжа Гаргарча Малхбоаленера дов къоастадара даькъера Советски Союзеи ОАР-еи политика халкъашa тIа-тIа чIоагIагIа хьаллоацаш я.

КПСС XXIV съезда решенешца хьалхле а лелаеш, Советски Союзо дIахо а чакхбоахаргба масса оагIорахьарей беркатеи цхьана леладу советско - египетски гIулакхаш шердара, агрессена духьала бакъ гIулакх бахьан долаш лоаттабеча къовсамей керда паргIата общество хьалъечей ОАР-а халкъа оагIув хьаллацара тIабербабь никъ.

ДоттагIал долча Iарбий социалистически союзо, дерригача египетски халкъо къам ший лоIаме хулга лорадеча, шоай даьхен территори бIарчча юхаоттаяр, Египта социалистически кхоане бахьан долаш къовсам лоаттабеча къаман низаш кхотаденней цхьоагIо йолаши хилийтар духьа лоаттабеча къовсаме толамаш дахар лов тхона.

ЧIоагIлуйла дерригдунен антиимпериалистически фронт!

Даькъала хилда Советски Союза Коммунистически партенеи Iарбий социалистически союзаи юкъера Советски Союзеи ВIашагIкхийттача Iарбий Республикаи халкъашта юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

ВАЙ ВАХАР ИЙРЧАДОАХАРАШЦА— ЛИРА КЪОВСАМ

Вай мехка коммунизм толаме къалъяра лоархІамеча хьалех цаІ да паччахьалкхен ерригача органаша, общественни организацеша, гІулакхаш тІарча наха, гражданаша советски законаш диззан тешшамен кхоачашдар.

Цудухьа КПСС XXIV съездо къаьстта уйла тІаяхийтар социалистически законность чІоагІъяра дешашта. КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара Л. И. Брежнева доклада тІа белгалдаьхад, законности правопорядки чІоагІъяра вай мехка укх тІеххьарча шерашка дикка болх баьн милице, прокуратура, суда гІулакхаш тоадаьн хилар.

Цунца цхьана нов. Брежнева доклада тІа белгалдаьхар, законность чІоагІъяр — из паччахьалкхен аппарата декхар хинна Іеш ца хилар. Цу лоархІамеча балха юкъе шерра дакъа лаца деза партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша.

Халкъа лоІам кхоачаш а беш, советски законаша лораю общественнии паччахьалкхени строй, гражданий личности бокъонаши, массане а цхьатарра кхоачашде дезаш долча гІулакхий боарамаш оттаду. Дуккха а дукхагІболча советски наха раьза а болаш кхоачашду законаш. Цхьабакъда, вайна юкъе хІанз а ба законо яхар ца дича а мегаргда аьнна хеташ, социалистически общежите правилаш телхаеш, общественна духьалара зуламе гІулакхаш леладеш, малара тІехьабаьнна, социалистически доалахьенах ка етташ бола гражданаш. Цхьаболча гражданий цу тайпара оамалаш йолга ховшие а общественни организацешен къахьегамхой коллективаши цу гІулакха лаьрхха юкъе ца гІорташ, царна дикача оагІорахьара влияни ца еш уж нийсача новкъа бахара общественна духьала цар леладу гІулакхаш совцадара сихха оарцагІа ца йоалаш а моттигаш нийслу.

ЙІаьххача хана къаракъаш мелаши харцахьа лелаши хиннав «Терский» совхоза болхло Гашин Василий. ДукхагІча хана ший бслх боаллашехьа волалуш хиннав из къаракъ мала, хІаьта менна ваьнначул тІехьагІа цІагІа халахетараш даьхад. Гашин ишта лелилга дика хайнад совхоза коллективанея доалахоштеи; хІаьта а цар вахара юкъегІертабац. Ишта тесса витар бахьан долаш Гашина юххера а доккха зулам даьд, цунна набахта валла суд а яьй.

Общественна пайдана болча балха тІа воацаш массехк шу даьккхад, зуламе вахар леладаьд Ачхой-Мартана района КоатаройЮртарча нов. Юсупова. ТІеххьара а шоай юртара саг вийнав цо. БІеха гІулакхаш доахкаш из волга юртарча наха дика ховш хиннад, хІаьта а зуламера гІулакхаш дутилга хьадийхадац цунгара, Іаьдала органашка шоай ханнахьа хоам баьбац общества духьала цо леладеча гІулаккхех.

Социалистически законность чІоагІъяра гІулакха юкъе доккха дакъа кхоач къахьегамхой депутатий моттигерча Советашка. Из декхар кхоачашдара эша торонаш йолаш я Советаш. Цар депутаташи активи хІара денна нахаца цхьана болх беш хул, цар дакъа лоац проверкаш еча, массе тайпара дешаш къестадеча, цудухьа царна хов моллагІча колхозе, совхозе, предприяте, учреждене законаш кхоачашдой - деций.

Социалистически законность чІоагІъярен общественни порядок лораярен гІулакха хьокхаме я Наурски районера Калиновски станични Совет (председатель нов. Ф. В. Зайцев, секретарь нов. Н. А. Пименова). Общественна духьалара гІулакхаш ца хилийтарах гучадаьннараш овланца дІадахараи чІоаггІа оарцагІбоалаш ба укхаза депутаташ, халкъа дружина, новкъостий судаш. Малараш меларащца, юхамаччахьа леларащца, къоал дерашца лоаттабеча къовсама дешаш даим дувц исполкома заседанешка, сессешка, гражданий кхетаченашка.

Уж декхараш кхоачашдара Совета доккха новкъостал ду Ленина цІерагІча колхоза партийни организацен правленен, юртарча № 2 йолча профтехучилища коллективо. Цхьа бахьан доацаш дац Калиновски станице харцахьа лелараш укх тІеххьарча шерашка тІа-тІа кІезиглуш а хІаьта зуламе гІулакхаш вІалла ца леладеш а хилар.

Харцахьбаьннаращца лоаттабу къовсам кхетамца вІаштІехьбаьккха хилар хьахьокхаш дола масалаш да Советски, Грозненски, Шаьла, кхыча районашка. Декхар сенах латт аьлча, из латт, къахьегамхой депутатий районни Советаша из хьалха латта опыт массе метте дІайоаржаярах.

Паччахьалкхен дисциплина телхаярца, доал во леладарца, хІаман хьурмат ца дарца, во продукци арахецарца лоаттабу къовсам чІоагІбе аьнна декхар оттадаьд XXIV съездо.

«Грозвинои» «Консервплодоовоши» объединенешка, кхачан промышленноста Министерства предприятешка, Грозненски когагІирсий фабрике арахецар эсала продукци я, хІаьта из бахьан долаш паччахьалкхенна цар доккха зе а ду.

Законаш телхадераш — паччахьалкхени общественнии доалахье лечкъаераш, хулиганаш, брак ераш, очковтирателаш, кхыдола зуламаш дераш — шоай коллективашка бе боаггІача тайпара бехке ца беш моттигаш кхычахьа а нийслу. Масала, «Октябрьнефть» НГДУ ОРС-а № 2 йолча тика тІа лаьттача П. И. Федотоваси А. С. Буроваси хІама эца ухараш Іехабаьб, кхачан продукташта шоашккара маьхаш тІадийттад. Уж зуламе гІулакхаш коллективага бехке дайта дезача метте ОРС-а начальника Гетманске уж хеттабеш характеристикаш еннай Федотованеи Бурованеи.

Социалистически доалахьенна Іалаьмате дукха каетт Грозненски консервни заводе. Завода директора нов. Ксендзовскена из дика ховш да. ХІаьта а, законаш телхадерашта хаьдла деш хІама дац цун. Прокуратура органаша яьча представленена цхьаккха дича а жоп луш вац нов. Ксендзовский.

Социалистически доалахье лечкъаерашца къовсам геттара мела лоаттабу Грозненски дулха комбинате. Парте дІадех ишта законаш телхадеш йола моттигаш шоай овлаш а тІехьа дІайоахилга.

Вай мехка социалистически законность чІоагІъяра гІулакха лоархІаме моттиг лоац административни органаша. Цудухьа милице, прокуратура, судий гІулакхаш дІахо тоале аьнна декхар оттадаьд съездо.

Эггара хьалха цу органий декхар да дерриге зуламе гІулакхаш хьагучадоахилга, бехке бараш лохилгеи бехктокхаме оэилгеи Іалашдар.

Социалистически доалахье лорае чІоагІа ха оттаданза, къоалашца къовсам хьинарегІа лоаттабэнза, паччахьалкхенна даьн материальни зе дизза юхаметтаоттаделга вІаштІехьдаккханза, халкъа рузкъанна тІакхувда баьннараштеи кхааш ийдераштеи законо яххача тайпара бизза бехк белга Іалашданза даргдац.

Дерригача вай халкъа хьашташа дІадех хулиганстваца лоаттабу къовсам дІахо чІоагІбелга. Административни органашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара чакхдаккханза даргдоаца гІулакх да чурча гІулакхий органий, прокуратура, суда, юстице балха тІа шоаш чакхдоаха гІулакхаш къахьегамхой депутатий советашца, профсоюзашца, комсомольски организацешца, общественностаца айхха бувзам болаш леладелга. Советски законаш дизза кхоачашдара ларда тІа латташ хила беза цар болх.

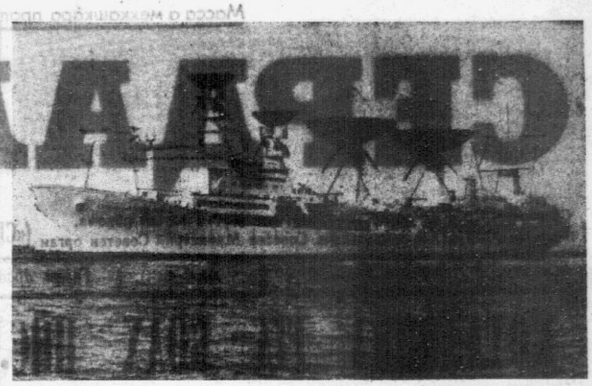
Административни органий балха тІа хьалхагІа а санна керттера лостам болаш бус зулам ца хилийтара беш бола болх, законаш толхадара бахьанаши хьалаши хьагучадоахилгеи дІадоахилгеи. Цу гІулакха административни органий болхлоша чІоагІъе еза правови знанешта еш йола пропаганда.

Практика хьахилийтай правови пропаганда тайп-тайпара методаш. Царех я гражданаш балха белчеи бахачеи моттигашка еша лекцеш, ю докладӓш, беседаш, правови темаех лаьца деча хаттарийи телача жоппийи сайренаш, даим болх беш йола лектореш, правови знаней общественни университеташ, законаш дІадовзийтара кепайоазон тІа, радио чуи телевиденеи гІолла еш йола выступленеш.

Вай республике болх дика бу «Саг, общество, закон», «02 ладувгІаш ва» яхача телевизионни журналашеи «Общественни порядок лораеш» яхача радиожурналеи. Гор. Грозне советски правана пропаганда дика ю республика Лакхехьарча Суда председатель нов. М. А. Кузнецов керте латтача правови знаней халкъа университето. Дуккхача юрташкахьарча районашка болх беш я права общественни университеташи факультеташи, правови знанеш лакхъю советско - боахама актива школаш.

Социалистически законность чІоагІъяраи бокъонаш телхаелга дІадаккхараи беча балха тІа, моллагІча кхыча гІулакха тІа а санна, аьттув баргбола кертера хьал да кхегамца партийни кулгалдар. Партийни организацешеи парте районни комитеташеи массаза а кІоаргга анализ е еза къахьегамхой коллективашка, нах бахача пункташка, административни районашка законность малагІча хьал тІа я а зуламашца лоаттабу къовсам мишта лел а хьожаш, из лоархІаме дерригача халкъа юкъара декхар толаме кхоачашдара гІадерзаде деза административни органий, къахьегамхой депутатий моттигерча Советий, общественни организацей низаш.

Г. КАЛАГОВ,
КПСС Нохч - ГІалгІай обкома административни органий отдела заведующи.

Ленинградски кеманг дераша хьалаь кердa кема тІакхниттад СССР Іилмай Академе экспедиционни флота.

Из да дунен тІа эггара доккхагІа дола Іилмай кема.

Цун дІоахал — 231 метр, шорал — 31 метр. ТІера мухь а тІехьа эзача — 45 эзар тони, масал — 18 узел.

Кердача кемах эггара хьалхарча космонавта Гагарин Юре цІи тиллай.

Экспедиционни флота флагман «Космонавт Юрий Гагарин» кердача дай-мехка аппаратураца кийчдаь да. Из атмосфера тІагІоллара гІояаш Іомадара балхаш де лаьрхІа а ше цхьаь нека даха долча хьалашка космически аппараташта управлени яра декхараш кхоачашде низ кхоачаш а да.

Ший эггара хьалхарча экспедиционни наькъа арадала кийчлуш да «Космонавт Юрий Гагарин» яха Іилма-тоххама кема.

ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГА ІЕМАРАШ

Пятилетка хьалхарча шера тІайица лакхара социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода рационализатораш. Укх шера цар кийчъяьй 442 рационализаторски предложени, царех хІанзлехьа производствана юкъейихьай 409 предложени. Цу предложенеша паччахьалкхенна 174,3 эзар сом пайда баьб.

Кердача градирне электродвигателийи вентиляторийи пускови устройстваш вІашагІйоххара еннача цхьан предложене паччахьалкхенна шера 7216 сом пайда бу, гІишлон-монтажни балхаш дарга дІайода ха дуккха кІезигьяьй. Рационализатора П. С. Павликова еннача рационализаторски предложене вІаштІехьдалийтар насоса-компрессора клапан эргаьккха хувца. Цо производствана 930 сом пайда бир. Газофракционирующиний установкера колонкаш Іанарца йІоахъяра схема хувцара рационализатораша, П. В. Хижнякова, С. Б. Мнацаканяна, А. П. Саурина еннача рационализаторски предложене торо хулийт шера 4556 гекакалори Іы кхое.

Иштта творчески хьинаре къахьегаш бола рационализатораш кхы дуккха а ба заводе. Царех я укх шера бархІ рационализаторски предложени кийчъяь йоккхагІйола приборист И. М. Ишенко, 10 рационализаторски предложени кийч а яь производствана юкъейихьа вола рационализатор № 10 йолча цеха начальник В. В. Волобуев. Цар паччахьалкхенна 8 эзар сом совгІа пайда баьб. ХІаране шишша-кхоккха рационализаторски предложени кийч а еш хьинаре къахьийгар укх шера № 4 йолча цеха слесара, рационализатора Ю. В. Тарасова, № 6 йолча цеха вокххагІволча оператора В. М. Веникова, кхы дуккхачар. Заводе веррига рационализаторски балха тІа дакъа лоацаш хиннав 262 болхло.

Рационализаторски болх дика вІаштІехьбаккхара даькъе хьалхара моттиг яьккхай С. Н. Хаджиев керте латтача цхьоалагІча цеха коллективаи А. В. Сухорекова кулгалдеча шоллагІча цеха рационализаторашеи. Царех хІаране кийч а яь производствана юкъейихьай 50 совгІа рационализаторски предложени. Цу цехашка даим тІахьожам лоаттабу рационализаторски болх мишта лел хьожаш, кийчъяь рационализаторски предложени сихагІа производствана юкъеяхьара тІагІертта къовсам лоаттабу. Кийчъяьча рационализаторски предложенеша баьча пайданга хьежжа цар автора материальни стимулировани ю. Лоацца аьлча творчески къахьегарашта мел эша хьалаш Іалашдаьд шинна цехе.

Укх шера завода рационализатораша кийч а яь производствана юкъейихьача рационализаторски предложенеша торо хилийтай хІанзлехьа 8213 метр тайп-тайпара диаметр йола турбаш, 65 задвижка, 16 эзар гекакалори гаргга Іы, 396 эзар киловатт-сахьат гаргга электроэнерги, 8763 балха сахьат кходе.

ЙисслагІча пятилетка хьалхарча шера завода рационализатораша социалистически декхараш тІайицад паччахьалкхенна 280 эзар сом пайда бергбола рационализаторски предложенеш кийч а яь производствана юкъеяхьа.

Л. ШАХОВА.
В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода рационализаце балха инженер.

СОЦИАЛИЗМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНИ ПРОГРЕССИ

ПАРТЕ XXIV СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ ДІАЙОВЗИЙТАШ

Советски культура шерра дегІаахара, керда саг хьаkхоллара йоккхий перспективаш белгалъяьй парте XXIV-ча съездо. Л. И. Брежнева яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тІара раздел лаьрххІа хетаяь я общества духовни вахара дІахо йолча прогресса. Дукха ха йоацаш а тІехь «культура планировани» яхача термино ца тешаш шек а боахар, скептицизм а хьоайора. Бакъда ха дІаяхарца долла хІама хувцаделар: культурана прогноз уттаярен дегІадовлаярен йолча Советски паччахьалкхен геттара йоккхача опыто капиталистически мехкий общественни деятелийн тайп-тайпарча экспертийн теркам тІаувз.

* * *

Россе Октябрьски социалистическа революци кийчъеча хана Ленина духьал бараша йоахар, бахача нахах дукхагІбараш дешанза болча, производства культура кхыча капиталистически мехкашкарчул лохагІа йолча мехка дІайолае мегаргъяц из. Бакъда большевистски парте баьчча кхыча тайпара уйла йора: хІаьта, Россе пролетариато социалистически общество хьаяра цунна эш кхыбола культура, кхы а лакхагІа бола боарам. Бакъда капитализма хьалашка йоагІаш хилча кхы а дуккхача ноахалашка боадон чу ялла езаргъя цун. ГуманнегІа хургдац-теш капитализм дІа а яьккха, болхлой - ахархой паччахьалкхен устройства хьалашка культурни революци йича?

Социализм хьалъе долалуш Советски Іаьдало къаьгга кхетадора ерригьюкъарча культурни процессага долхаш шийна новкъа малагІа хелонаш нийслургья. Цхьабакъда из хьадоагІар боадо эшаен социализма культура хьаеи болхлойи ахархойи йиш хургхилар тІара. Историна хІанзалца ховш дац халкъ ишттал чІоагІа бокъонца йолча культураца безам болаш хилар, хІаьта хьалха цІаккха а ишттал кІоаргеи хадданзеи уттадаьдац культура караерзаяра дешаш.

Цхьанна а кхыметтел эггара чІоагІагІа дегІабенача капиталистически мехко а дуккхача шерашка просвещенена Советски паччахьалкхе хьахиннача хьалхарча шерашка даьр миссел а хІама даьдац. Тахан советски школашка деша вагІа 50 миллион саг. Царна хьехаш 2,5 миллион хьехархо ва. ЙисслагІча пятилетке чакхдоаккхаргда кагирхоша массане а ерригьюкъара юкъера образовани хила езаш хилар, юкъедоаладелга. Из деш из декхар кхоачашдара эггара перспективни барех цхьа никъ ба юкъарча образоване школа керттера лоархІам а болаш вай ханара специальносташ Іомаярал совгІа юкъера образовани луш йола профессионально - технически училищеш дІахо а дегІайоалаяр.

Керда къахьегама интеллигенци кийчъяра керттера база хиннай юкъера специальнии лакхерей школаш. 1934 шера а берригача студентех 75 процент гаргга бараш болхлоехи ахархоехи хьабаьнна нах бар. Дикка хувцаденнад дуккхача наьха образоване системера кхалнаьха удельни дозал а. Масала, 50 шераш чакхдоалаш 51 процент бар уж. ХІанз интеллигенце 80—90 процент Советски Іаьдал эттачул тІехьагІа образовани яьккхача болхлоехи ахархоехи латт.

Советски общества интеллектуальни потенциал лакхъялара ларда я бахача наьха юкъарей юкъерей образовани. 1970 шера дешара тайп - тайпарча заведенешка дешаш 79 миллион саг вар. Царех хІара виьлагІчо специальнитехнически образовани эцар юкъарчал доацаш дешара заведенешка е дешара тайп-тайпарча формашка. Цу шера лакхерча заведенеша арахийцар 630 эзар специалист, хІаьта юкъерча специальни заведенеша — цхьа миллион совгІа саг. ХІаьта пхе шера (1966—1970 шерашка) мехка кичваьв лакхереи юкъера специальнии образовани йола ворхІ миллион совгІа саг.

Мелла холуш яле а гІулакх духхьала статистика цхьан даннеех латташ дац. Кхы а лоархІам болашагІа да культурни революцех хьахинна кІоаргга общественни хувцамаш. Царех керттера дар да советски общества социальни группаш дикка гаргаяхар, керда саг, саг — коллективист, къовсамхо, революционер, общество эргайоаккхар хьахилар.

Социально - экономически хувцамий ларда тІа культура даькъе хулаш йола революци — из тІехьависачара цІаьхха культура лакхаленашка кхоссавалар дац, бахача наьха общественни сакхетам, оамалаш, быт эргаялара, берригга къахьегамхой массе оагІорахьа дегІабаххара хулаш - хулаш йола процесс я.

Социалистически общества хьалашка миллионаш болча къахьегамхоша вахар эргадоаккхача, социализми коммунизми хьалъяра планаш, обществах долча Іилма выводий ларда тІа оттаяь планаш кхоачашъеча юкъе практически дакъа лацар — из керда личность хьахилара керттера фактор я. Коммунизм хьалъяро де лерхІар да хІара саг массе оагІорахьара дегІаахара, ший говзалаш йизза лелаяра эша ерриге торонаш Іалашъергйола общество хьаяр.

Ховш ма дий, капитализмо культура деятелех маьхах оттабаь болхлой баьлга а шоай трубадурий гІулакх кхоачашде оттабаьлга а. Капитализмана юкъара йола из тенденци белгалъяьккхай Іилма коммунизма лардаш ехкача Марксеи Энгельсеи шоай хана. Цунца цхьана эксплуататорска обществе доал деча класса культура хинна ца Іеш демократически революционни низаша хьаеча культура элементаш а я. Капитализм йолча хана творчески интеллигенци пролетариата оагІонгахьа ялар сихлу, В. И. Ленина белгалдаьккха махиллара, «капитализмо интеллигентагара из ший лоІаме хилара хьал дукхагІа дІа ме доакх, шийна карaвола маьхах оттаваь саг цунах ме ву, цун вахара боарам лохбара кхерам тІа ме отт». (Биз. гуллам, соч., т. 4. 209 оагІ.).

Духовни культура рузкъах пайда эцар юкъе дуккхача хана дакъа лацара хьакъехьа кІанзарча буржуазе гІулакх, къаьстта аьлча, английски писатела Д. Элиота дІадехачун тІа оттадаь да: «Культура викалий дуккхагІа сакхеташ долча даькъо хьадаьрий мах бара юкъе моллагІчо а дакъа лоацаргдолаш хІама де гІертар — из Іайха луш дола хІама харцахьеи маьхазеи даккхар да. ХІана аьлча кІезигагІа болча наьха культура лораяр чІоаггІа дика хьал — из тІехьа тІайоагІача хана а кІезигагІболча наьха культура лораяр да. «Просвещени болча кІезигагІбарий» балха результат хиларах тарра культура чулоацамах ишта еча уйлаш маІан дика довзаш да.

Духхьал социализмо мара мукъавалийтац саг эксплуатацехи низ - Іоткъамахи. Цо цун балхах миллионаш болча къахьегамхой интеллектуальни боарам лакхбара йола пайдане средство хьаю. Цо ший декхар лоархІ хІара къахьегамхочун общества духовни вахара юкъе дакъа лаца йиш хургйолаш, шерра образовани, массе а оагІорахьара дегІавена специалист, лакхача культураи эстетически чам чІоагІа болеи саг хургволаш къахьегама характер хувцари социальни торонаш хилийтари.

Материально - технически база хьаяра хІанзара декхараш кхоачашдеча, производства эффективность лакхъеча толам баккхар дуккхача даькъе халкъа образоване эффективностах, культурни боарам дегІабарах тийша долча ханара этап я хІанз Советски Союзера яр.

СССР-е болхлой — интеллигентий болхлой класса дикагІа долча даькъа — гІа-гІа йоккхагІа хулаш йола керда группа хІанзарча замагІа хьахиларо гешзеш гешал ду физически хьаькъалцарен къахьегам вІаши - гаргаболаш хилара. Советски болхлой класса культура лакхъяра гешал ду, къаьстта аьлча, укх даннеша: 1959 шера хІара эзар болхлочох лакхереи юккъерей образовани йолаш 386 саг мара ца хиннача метта 1970 шера 550 совгІа саг хилар. ТІа-тІа дуккхагІа интеллектуальни чулоацам болаш хул юртарча болхлой а хІаьта кхыча профессей а къахьегам.

Таххане а моллагІдола хІама а хинна дІаотташ латт советски саг кІезигагІа яле а юккъерей специальни юккъерей образовани йолаш хилар: ший балха тІехь хьаькъалцарей физически къахьегам вІашагІтох, дІахо а лакхъю ший специально - технически политически знанеш; Іилма-технически творчество Іомаю. Ший вахара культурно - бытовой укладага диллача, боккъалдар аьлча, техникели инженерели эргаш вац.

ХІанзарча Іилма - технически революце образованена хьалхашка доах керда дІадехараш. Ший балха хана специалист кердача технологически идеяшка вала везача отт. Цун знанешкара дІадехараш дегІаахарца цхьана лакхвала веза цун, из деш цун знанеш лакхъялар предприяте техника дегІаахарал тІехлатта деза. Нагахьа санна хІанзарча Іилма - технически прогрессо болхлой образоване боарам овлангара хувцабалар дІадехе, тІаккха духхьала социализмана мара могаргдац из дІадехар дизза кхоачашде. хІанза аьлча цунца керттера дагалаттачунца личность массе оагІорахьара, гармонически дегІаахарца дужаш доландаь.

Социалистически культура дегІаахара опыто къахьегам, дешар Іомадар, саг юкъара дегІавар вІашагІтохара дуккха йола формаш еннай. Царна юкъе я: сайрийнара лакхерей юкъерей дешара заведенеш, технически училищаш, университеташ, дикагІйолча производственни опыта школаш, тайп-тайпара йола курсаш. Масала, духхьала 1970 шера болхлойи юртарчеи кагирхой сайрийнарча школашка бархІ шера дешар чакхдаьккхар 400 эзар совгІа саго, юкъера дешар — 600 эзар саго.

Образовани йолаш хилара эша йоккхий торонаш хьа а еллаш, социализмо хьахулийт кердача тайпара вола саг — къахьегамхо, шерра торонаш хьаелл Іилмана карагІдаьннараш, дикагІа йола технически уйла производствана юкъеххьача миллионаш болча талантливи болхлошта — рационализаторашта изобретателашта. Шоай специальность Іомаяь ца Іеш хьинар дола социальни деятелаш хул цу нахах.

ДІахо а бахача наьха образовательни боарам лакхбарен кадраш дикагІа кийчъярен гІулакхаш ду Советски паччахьалкхено. 70-гІа шераш долалуш мехка халкъа боахаме къахьегаш вар 3 миллион гаргга дипломированни инженер, массе тайпарча специальноста 650 эзар лор. СССР халкъа боахаме болх беш вар ерригаш а лакхера образовани йола 6,5 миллион совгІа специалисти юкъера специальни образовани йола 9,6 миллион саги. Советски Союзе бахача нахах (халкъа боахаме болх беш барех) 50 процент совгІа бараш лакхера е юккъера образовани йолаш ба. Бакъда Советий мохк карагІдаьнначун тІа социаш бац. Цо хамаьрша финансировани ю образовании просвещении дегІайоалаяра. шера 22 миллиард сом совгІа дІа а дохийташ. Цо Іалашъю хаддамзеи сихеи йола бахача наьха интеллектуальни процесс.

Советски Союзе йисслагІча пятилетке специалистий керда кадраш кийчъяра проблема чІоагІа йовза безам ба дерригача дунен тІа. Из кхетаде хала а дац. Кердача пятилетке (1971—1975 шш.) СССР халкъа боахамга кхоачаргва 9 миллион специалист. Из деш керттера теркам тІабохийтаргба Іилмаи техникаи кердача лосташка, производствана культура сферан сиха дегІадоагІача доакъошка кадраш кийчъяра.

Мехкарча Іилмахой дукхалга, иштта Іилма-тоххама учреждений дукхалга, уж Іалашъяь хиларга, эггара кердагІа йола Іилма прибораш хьаярга, Іилма публикацеш тайп - тайпара хиларга, кадрай дикала составага, Іилмана гучадаьннарех производстве пайда эцара эффективностага хьежжа къоастаеш йола СССР Іилма - технически потенциал дикка лоархІаме я.

Вай хана Іилма болхлой сиха дукхагІа хулаш хилар — из хІанзарча заман динамизма лоархІамечарех цхьа хьокхам ба. Вай мехка 1914 шера денз 1967 шерага кхаччалца йолча хана Іилма болхлой 66-зза дукхагІа хиннаб. Нагахьа бІарчча дуне хьанийцача 20 шера шозза дукхагІа хиннабале, тІаккха СССР-е 1960 шера денз 1967 шерага кхаччалца йолча хана шозза дукхагІа хиннаб уж. Дунен тІарча берригача Іилма болхлоех дийлагІа дакъа Советий Мехкага кхоач. 1970 шу чакхдоалаш СССР-е 930 эзар гаргга Іилма болхлой ба.

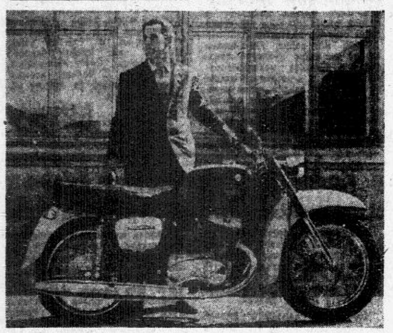
ХІанзарча хьалашка тІа-тІа боккхагІча боараме лакхлу знаней къаьстта бола боарам баларал совгІа уйла яр логика Іомаяр, практически Іилман декхараш кхоачашдеча хана Іилма мировоззрене принципаш юкъейоалае хар. Социалистически общества творчески, шаблонагІа йоацаш уйла яра оамал Іомаю наха, ше лоархІам бола саг хилара уйла, эстетически, массе оагІорахьара чам болийт.

Социальни хьинар шерра доаржадаро хиланза дарг а доацаш цу хана чухь лерхІ хІара гражданина сакхетама, интеллектуальноста лакха боарам хилар. Духовни ганзаш хьаяра юкъе ше санна кхы доаца шоай дакъа лоацача коммунизм хьалъераша юкъарча беркатаи, берриганей, хІаьта тІаккха хІаране а хьашташта общественни материальнии духовнии рузкъа лебаде гІертара вІашагІтох творчески къахьегам.

Коммунистически общества сага духовни куцах советски коммунисташа лерхІ лаьттарча дерригача халкъаша хьаььча культура дерригача дикагІа мел долчун, прогрессивнегІа мел долчун да. Духхьал Іилма социализмана мара могаргдац керда общество хьаяра Іилма ларда оттаяь программа хьае. Цу программа юххера а де лерхІар да личность массе оагІорахьара а эггара йизагІа а дегІайоалаяр.

Марлен ГАПОЧКА,
философски Іилмай кандидат.

Виктор КУМАНЕВ,
исторически Іилмай доктор.
(АПН).

УДМУРТСКИ АССР. Ижевски машенашъеча завода конструктораша наькъа лелача ИЖ-Планета-3 яхача мотоцикла керда модель кийчъяьй. ХІанзарча тайпара куц долаш, лелаеш паргІата я из. Цун мотор низ болашагІа хиннаб, лакхача спортивни руло йІаьххача хана наькъа лелаш водитель кІаьдвац. Мотоцикла конструкцена йитай хьалха хиннача моделий болх беча хана дика хиларца белгалъяьнна цхьайола узлаш.

Укх шера июль бетта денз мотоцикла керда модель кийчъе йолалургья завода ерригa керттера сборочни конвейер.

СУРТА ТІА: ИЖ-Планета-3 яхача мотоцикла кердача моделаца ва инженер-конструктор В. А. Старков.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СОВГІАТАШ ДІАДЕННАД

22 июле КПСС Нохч-ГІалгІай обкома политпросвещене ЦІагІа паччахьалкхен совгІаташ дІадалара хетаяьча торжественни собране баьхкабар 800 совгІа культпросветучрежденей, кепайоазон, планово - финансовии статистически органий, халкъа тІахьожама, чурча гІулакхий министерства, судеи прокуратураи, граждански авиаце министерства болхлой.

Собрани хьайийллача КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара Х. Х. Бокова дош лу республика Лакхехьарча Совета Президиума секретара Г. В. Склокина. Лакхе йийцача организацей болхлошта медалаши орденаши яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ Іодеш цо.

СовгІаташ дІаделар СССР Лакхехьарча Совета депутата, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума члена, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина.

Октябрьски революце орденаш елар В. С. Шахмурзаевна — милице старшинана, И. Н. Колесниковна — авиационно-техническа база авиатехника, Къахьегама Цеча Байракха орденаш луш белгалбаьхар писатель М. А. Мамакаев, Заболотне цІерагІча типографе печатник Э. А. Чиркин, МалгІабика райфинотдела заведующи М. У. Мальсагов, Ачхой-Мартана района госстатистика инспектор Ш. Ю. Анзаев, кхыбараш.

Нов. Апряткина совгІаташ деннараш дІаькъал бийцар, дІахо йодача хана кхы а лакхагІа дола къахьегама толамаш дахара тІахьийхар уж. Гулбеннараш лоацца дийцар цо КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеш болча республика къахьегамхоша доахача толамех.

СовгІаташ деннарий цІерагІа къамаьл дир цига писатела Х. С. Осмиева, М. Ю. Лермонтова цІерагІча театра артистка Н. Ф. Чипиженко, «Грозненский рабочий» типографе наборщица Г. Н. Ткачевас, кхычар.

Цар чІоагІа баркал аьлар партенеи правительстваи шоашта деза совгІаташ далара. ДІахо йодача хана шоаш кхы а дикагІа къахьегаргхиларах дош делар цар.

Ермоловски коа тIаря оалхазараш леладеча совхоза къахьегамхоша шерра социалистически яхь а йоаржаяь хьинаре къахьег хьайбашта дика а дукха а доакъар хилийтара. Уж декхарийла ба 620 тонн йол, 4900 тонн силос, 2280 тонн ча Iалашде, 180 гектара тIаря чуийцаб вIашагIъэбаь дIабийна хинна кени горохя. ХIанзлехь 500 тонн дика йол Iалашъяь баьннаб уж. Йол хьокхаш дика болх барца белгалбаьлар механизатораш Нажуев Адам, Айгумов ИсмаIал, Тесуев Салман. Иштта дика толамаш доах Дадаев Балаудина, Дадаев Шамсудина.

Сиха йол тIайотташ лафеташ дIаухийт Довтаев Iаддала. Лафета тIа болх беча Махмудов Адама дийнахь йола задани шозза кхоачашъю. Фермашта юхxе гуш да дикача аьла аргIаш. Йол вентиляторашца йокъаяь я. ХIанз механизатораш сихбенна мукхи кIан чуэцаш боахк.

Сурта тIа: механизатораш А. Нажуев, И. Айгумов, С. Тесуев.

Я. Цуева тексти сурти.

ДЕРРИГА БАЛХАШ ЦХЬАТАРРА

Ялат чуэцара балхаш вIаштIехьдахара хьалхxе денз дика кийчо йир Наурски района «Россия» колхоза къахьегамхоша. Иштта бIаьстан хьалхарча бетта КПСС XXIV-ча съезда сийна къахьегама вахте а баьнна тоаяь кийчон линейка тIа дIаоттайир еррига ялат чуийду техника. ХIаьта гусенични тракторашъ тIа шин сменахи комбайнаш тIа цаьан сменахи болх бергболаш механизатораш кийчбир.

Хьийкъа ялат чуэца болабалалехьа боахаме собрани хилар. Цу собране механизаторашa, специалисташа дIададахача шера гурахь дийна ялат чуэцаш а кхыдола балхаш деш а хинна кхоачамбоацараш теркал а деш ялат сихагIен доа ца дешн чуэцара балхий план оттайир. Цу тIа белгалдаьккхар дерригa балхаш конвейерагIа де дезилга. Бригадашта, механизаторашта юкъе социалистически яхь йоаржайир.

ХIанз тIатеIIа ялат чуэцаш ба колхоза механизатораш. Гурахь дийна ялат чуэцара, ча гулдара, лаьтта ахара, шозлагIа юв культураш дIаера дика торо луш долча деной ха зехьа цхьа минут йоаца яра бригадашка бийсаш йоах механизаторашa. ХIаьта са тоссаш хьал а гIайтте комбайнa, трактора, кхыча техника еррига оатхалаша мишта болх бу тахка а техке болх дIаболабу механизаторашa. Ховш ба уж болх юкъебеннача хана машен ехача из тоаc дукха халагIа долга. Дика вIаштIехьдаьхад цар балха хьалаш а. Иштта Iуйрийнен делкъянген сарахьи чам болаш кхаче кийчбу царна. Цена, паргIата я уж Iобувша моттигаш а ХIаьта болх чакхбаьннаучл тIехьагIа бригада станашка механизаторашта деша масса хана керда газеташ, журналаш хул, телевизор латт, долаш да тайп-тайпара ловзараш. Иштта, шашкаш, шахматаш домино, кхыдар. Дика вIаштIехьдаьккхад боахаме механизаторий балхацара материальни а, моральнии а безам совбаккхара гIулакх. Механизаторашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхарашта ахчан премеш тел. ХIаьта хIара бригада кхай тIарча стане хьокхамий улгащ латт. Цар тIа хIара денна белгалбоакк механизаторо баь болх. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача механизатора сийна цIе байракх айю. ХIаьта комбайнерашта, ча гулдерашта, тракториташта, шоферашта, кхыча болхлошта хьалхара моттиг яьккхачоа цIе вымпел лу.

Цу гIулакхаша дика лакхдаьд къахьегамхой балха хьинар. Из къаьгга хьахьокх укх масалаша. Иштта, хьаккар а ардар а цхьана долаш комбайнера Новоселов Николая хIара дийнахь норма бархI гектар йолча доа а ца деш, юккъера лаьрхIача 22 гектара тIара ялат чуэц. ХIаьта хIанзле 380 гектара тIара 912 тонн ялат аьрдад цо. Дика къахьег вежарашa ПыльцынгIар Иванеи Владимиреи. Владимир воккхагIа волча вешийгIонча ва. 310 гектара тIара 775 тонн ялат аьрдад цу шинне.

Царел дукха тIехьабисац комбайнераш Ковтун Андрей, Шуков Федор, Долгополов Василий.

Лакха къахьегама толамаш доах комбайнашкара ялат дIаувзача трактористаша Новоселов Анатоле, Кучеренко Николая. ХIара дийнахь шоай балха норма юкъера лаьрхIача 250—260 процент кхоачашъю цар.

Хьатта ялат докъадеш, из цIендеш къаьстта дика болх беш белгалбаьннаб пенсионераш Блохина Анна, Семенова Феодосья, колхозницаш Рязанова Клавдия, Белоусова Нина, дешархой Крымова Елена, Ларионова Валя. Шоай сменни норма 130—150 процент кхоачаш ца еш цхьа ди дIададахийтац цар.

Цар беча балха дикал лакха йолга хьахьокх укх масало. Района ялат дIачуийдеча пункте «Россия» колхозера хьадахьа ялат дихалга диллача кхыча боахамашкара хьадахьачул эггара дикагIа да. Цул совгIа белгалдаккха доагIа «Россия» колхозо хIанзле паччахьалкхенга планал совгIа 160 тонн ялат дохкилга. Планал совгIа дохкача ялатагIа 10 процент дукхагIа ахча лу. ХIаьта планал совгIа дехкача ялатах 15 эзар совгIа сом йийцад боахамо.

Хьинар кхо ца деш къахьег ча гулдерашеи цунах аргIаш дерашеи. Ялат чуийца мукъадаьнна 85 совгIа процент лаьтта чах мукъадаьккха баьннаб уж. Кхоачашъяьй колхозо ча Iалашдара шера план а.

Уж балхаш деш къаьстта дика къахьегама толамаш доах ча хьалтелача агрегаташ тIа болча Мяслов Василе, Неткачев Павла, аргIаш деча Савченко Ивана, Чекир Василе, Назарова Раисас, кхычар.

Боккха теркам бу боахаме керттерча даькъе доакъара лаьрхIа шозлагIа юв культураш дIаера. Трактористаша денни бусси шин сменах аьхачул тIехьагIа хий а дилла, удобренешца хьаьндаьча лаьтта 40 гектара тIа планал совгIа а юнш хьажкIаш дIайийна чакхбаьннаб боахама механизатораш.

ХIанз шоай балха норма юкъера лаьрхIача 200—220 процент кхоачаш а еш укх гурахь дуврг долча ялатан.зяба лаьрхIан денни бусси лаьтта оахаш ба трактористаш.

М. ХАМАТХАНОВ.

ГАЬНА ЙОВЗ

Кхыча предприятешка хьежача вIалла теркам тIаозаш яц тха Алхастера сомех ги доаккха цех. ХIаьта а гаьна дIайовзийтай цо тха юрт. Оаха укхаза хIара шера кийчдеш долча эстей, хьачий, гIамгIай, кхорий кхыболча сомий гих хIама ца эшаш 30—35 процент вай Даьхен доазол дехьа дода. Раьза ба массанахьа а Алхастера шоашта дIаухийтача фуна.

ХIара шера низ болаш, шерлуш, къонлуш йоагIа тха цех. ДIадахача шера 227 эзар сом цIена пайда белар цо. ПланагIа 32 тонн мара даккха ца дезача 46 тонн ги даькххар оаха тхоай къунашкарча акхача сомий гаьнаш тIара.

Укх шера а хьийкъаб цхьабола дукха сом.

Из чуэца, цох пайда эца кийчо яьй оаха хIанзлехьа а. Колхозашца, совхозашца договораш яьй, сом лехьабу бригадаш вIашагIъехкай эшаш мел дола тускараш, яьшкаш, транспорт Iалашъяь а хоаяь а я.

Эрганьццай укх шера цех ше а. Керда низ бола оборудовани оттаяьй оаха цу чу. Цо тха къахьегама овсарле айергья 30 процентага кхаччалца. ДIадахача шера оаха чакхбаьккхачул 100 тонн дукхагIа сом чакхбаккха безаш ба тха. Укх шера из декхар тхона кхоачашдулургда. Хьалха денз укхаза къахьегаш шоай говзал лакхъяь дукха нах ба тха коллективе. Царех ба бондарь Гагиев Идрис, семеновод Зангиева Хьава, кхыбараш.

Укх шера кIарцхалийи хьехийи ги кийчде аьнна тхоашта сина задани тIеххоачашъяьй оаха. Планаш тIеххоачашъяьй цех сезонага кийчъеш деча балхий а. Паччахьалкхенна боккха пайда луш да тха цехо ги хьадаккхарца сомий башха дика сок йоаккхилга а. МоллагIча чхьагIар деча заводе, мерза хиш арахецача цехашка чIоагIа къердаш я тха сок. Российски Федераце кхыча областашка а кхоач оаха йоаккхаш йола сок.

М. БОКОВ,
Сунженски района Алхастерча ги доаккхача цеха мастер.

ДIадахача шера дукха а кхоачамбоацараш нийсделар Ведана района Ленина цIерагIча колхоза хьайбий боахаме доакъар кIезига а во а хилар бахьан долаш.

ИйслагIча пятилетка хьалхарча шера из гIалат кхы ца хилийта оарцагIа баьннаб берригa колхозхой.

ХIанз колхоза доакъара лаьрхIа баьлаш дIайийлача кхашка бIаргаго йиш я тайп-тайпарча отраслешка болх беш бола нах.

Шоай балхах мукъайолча хана доакъар Iалашдерашта новкъостал де ух тхьамка леладераш, сомий бешамашка къахьегараш.

Укх деношка ВЛКСМ-а Ведана райкомо района берригача комсомольцашка кхайкарал дир колхозашта новкъостала арадаргда вай, аьнна. Раьза хинна арабаьлар комсомольцаш кхашка.

— 1, 5—2 шера тоъал доакъар хургда тха, — яхаш гIадваха ва колхоза председатель нов Баймурзаев. — Цул совгIа доакъара дикал лакха а хургья. ХIанзлехь кIоага чу еллай 200 тонн сенаж, фермашта юхxе аргIаш лаь латт 500 тонн йол. ХIана кхы а 300 тонн йокъаяь йол я кийчъе езар.

СУРТА ТIА: колхоза председатель В. Баймурзаев комсомольцашта де дезар дIадувцаш воалл.

С. ХАКИЕВА тексти сурти.

Хьинар айденна къахьег

Тха совхоза коммунисташа, берригача къахьегамхоша дика кхетаду шоашта хьалхашка латта декхараш, шоай де дезар. Партийни организаце, специалисташа КПСС-а XXIV съезда решенеша дIамадеххара вIаштIехьъяьхай боахама чура резерваш балха юкъе йоалаяра, экономе режим чIоагIъяра хьдда йола мероприятеш.

Хьайбашта дулх тIакхетийтара паччахьалкхен план кхоачашъяра тхоай доакъара база вIаштIехьяккха лаьрхIад, цу гIулакха керттера дар да хIара гектара тIара дукхагIа доакъара культурай хьувкъам чуэцар.

Хьувкъам чуэцачара, баьцаш хьокхачара хьокхамаша гучадоах оаха лаьрхIараш дикка тIеххоачашдергилар. 2200 гектара тIа дIабийнача мукхах хIанзле 1500 гектар гаргга чуийца баьннаб. Планага хьежача 16 центнер хила езача, хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 27 центнер из маьхера доакъара культура чуэц механизаторашa.

Кхашкара балхаш вIаши дувзаш ду тха механизаторашa. Мукх чуийца мукъадаьннача 1460 гектар лаьттах хIанзле 700 гектар аьхад. Ялат чуэцарна лаьтта ахаран юкъера юкъ 3—5 денал дукхагIа хилийтац. Мукх чуэццаше а ча хьагулду, цох аргIаш ду. тIаккха лаьтта оах.

Кхашкара балхаш деча толамца къахьегаш, хьокхам гелаш, болх дикагIа вIаштIехьбаккхара гIо деш ба совхоза коммунисташ Мудаев Якъуб, Кузьгов Ахьмад, Хамхоев Ахьмад, контролераш бола коммунисташ Хаматханов Довтгири, Беков Салмаб. Шоай декхараш дика кхетадеш, нах толамца къахьегара оарцагIбоахаш ба № 2 йолча отделенена кулгалдеш вола Х. М. Боков, цу отделене агроном Х. С. Арчаков, № 1 йолча отделене управляющи Х. А. Чапанов, цу отделене агроном Б. Чапанов, кхыбараш.

Къаьстта ала безам ба совхоза керттерча агрономах Гетагазов Османа Борисах. Къона специалист за из, дале а, кхашка лакха хьувкъам кхебара дерригa а де вIаштIехьдаьннад цун. хIаьта хIанз Iурра денз сарралца кхашка ва из. Цо кулгалдарца иштта дика лел кхашкара балхаш.

Ховш ма дарра доакъар дукха хилар пайдане дац, цун дикал лакха ца хилча. Цудухьа, укх шера доакъар прогрессивни технологеца Iалашдара боккха теркам тIабахийтаб совхозе. Из кхоачашдара укх шера совхове хьалхарагIа баккха лаьрхIад. Чуийна сенаж йоллаш ба тха механизаторашa. Еррига а оаха Iалашъе лерхIар 2000 тонн сенаж я, хIаьта хIанзле Iалашъе вIаштIехьдаьннар 250 тонн мара яц. Из кIезига я, цудухьа парткомо, дирекце из гIулакх тоадара дерригa а ду. Планага хьежача 2100 тонн йол аргIашка дIаоттае еза, хIанзле Iалашъе вIаштIехьдаьннар 1000 тонн совгIа йол я. Йол хьаккара балхаш темпаш лакхъеш дIахо хьош да совхозе.

Доакъар Iалашдарца цхьана, керттера дола паччахьалкхенга дулх дохкара декхар дин а ца луш из тIеххоачашдеш я совхоза коллектив. Нагахь санна укх шера хьалхарча ах шера планага хьежача тха хьайбашта тIаккета деза дулх 5400 центнер хиннадале, тIаккхийттар 5496 центнер хилар. ХIаьта паччахьалкхенга дохка деза дулх 4300 центнер долча 5494 центнер дохка вIаштIехьдаьннад совхоза. Дукха дулх луча доахан Iула тIехьа планагIа 515 Iасилг хила дезача хIанз долаш да 870 Iасилг. ПланагIа йоагIачул дукхагIа 1040 хурск я наьа хьаккарчашта тIехьа. Партийни организаце боахама кулгалхошца, специалисташца цхьабарт а баь юкъейоалаяьча мероприятеша торо хулийтаргья тха совхоз хьалхале лелаеча боахамца цхьан мугIаре оттае.

КПСС XXIV съезда решенеш толамца кхоачашъяра тIаберзабаь ба тха берригa теркам.

И. БАРАХОЕВ,
МалгIабика района «Алханчуртский» совхоза парткома секретарь.

АЛАКАЕВА БРИГАДА

Гудермеса района «Октябра 40 шу» колхозе дика вовзаш ва коммунист Алакаев Хьамзат.

Башха-дика производственник, организатор, новкъост хиларца наха ше везавалийта вIаштIехьдаьннад цун.

Массехк шера вIаштта Хьамзат вар № 1 йолча тракторни а кхашка балхаш дерий а бригада бригадир. Лоаццача хана хьалхле лелаерашца дIаоттайир цо ший бригада. Иштта дика болх беш хьаера из 1965 шерага кхаччалца. Цу ханна колхоза кулгалхоша тIа а вийха Хьамзат дIа вьлар.

Iа кулгалду бригада план а декхараш а кхсачашдеш я. Бакъда, вай колхозе я тIехьаюса № 3 йола бригада. Цига хьо хьожаве дагадехад тхона. — Фу доал цига, — жоп делар коммуниста, — эше со кийча ва тIехьаюсача бригаде веха а.

Эггара хьалха цо техкар бригадера гIулакхаш. Кхоачамбоацараш дукха дар укхаза. Царех керттера дар — къахьегама дисциплина телхаяр, къахьегама толамаш лоха хилар.

Деррига техкачул тIехьагIа гучадаьлар болхлой къахьегамцара моральни а материальни а безам совбаккхара укхаза хIама ца даьлга, кхетама болх а бар шерагIа боаржабе безаш.

Цу гIулакхашта ший теркам тIабахийтар керда венача бригадира. ХIара болхлочунца къаьсткъаьста къамаьл дир, тIаккха бригадни собрани йир. Цига белгалдаьхар хьалхашка латта декхараш, тIанийцар социалистически керда декхараш. Болхлой раьза а болаш социалистически яхье баргбола хьалаш Iалашдеш дукха къахьийгар Алакаева. Массанена хIанз ховра норма кхоачашйича шийна фу доагIаргда, из тIеххоачашъяьчоа фу лургда. ХIара денна йора звеной балха итогаш. Цудухьа цхьаннена а лаца гIехьабусарий мугIаре хила.

Сихха эргабаьлар болх. Цхьаккхе ди цIагIа ца доаккхаш балха арабувлар нах. Цуига хьежжа лакхбала баьлар хьувкъам, хIаьта хьувкъам лакхагIа мел хул болхлой алапеш а тIадетталора. Юха а хьалхле лелаеча бригадашта юкъе яьлар Алакаева бригада. Къаьстта доккхий толамаш даьхар коллективо В. И. Ленина 100 шу дизача дIадахача юбилейни шера. Цун бригадо хIара гектара тIара чуийцар 37 центнер кIа, хIаьта план 17 центнер мара яцар, гидуаргаш чуэцара план 9 центнер йолча чуийцараш 12 центнер яр. Иштта тIеххоачашдир шекара свеклаш яхара а уж паччахьалкхенга йохкара а социалистически яхье отташ денна дош. Цар леладеш дар 310 гектар кIа, 240 гектар гидуаргаш. Дика толамаш дахарах юбилейни медалаш еннарашца хьалхарчарех цаI вар бригадир. Цул совгIа из хилар СССР-а Халкъа боахама толамий выставке. Вай Даьхен столице пунах беттабелар мехка цIи хеза механизатораш. Цар балха опыт хьаIомайир, царна дIадийцар ший балхах.

Выставкера цIа веча кхы а дикагIа тоабир бригада болх, юкъедоаладир кердадараш, цхьаккха а кхоачамбоацар балха юкъе ца хилийта оарцагIваьлар.

Бригадира болх барал совгIа цо кхоачашдеш да дукха общественни балхаш а. Масала, Хьамзат ва, Гудермесски къахьегамхой депутатий Горсовета депутат, районни халкъа тIахьожама комитета член, колхоза парткома член.

Депутат хиларах тарра, из волча цхьацца гIулакхаш дахьаш ух харжархой. Цар хьашташ кхоачашдара сиха оарцагIвоал депутат Алакаев; партком дувца дезаш хул дукха дешаш, цига дакъа лоац парткома члена; хIаьта халкъа тIахьожама комитета члений хIана мел дукха болх ба дувца а мича деза.

Лакха толамаш дахарах КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, Министрий Совето, КПСС Гудермесски горкомо массехказза белгалъяьккхай колхоз, тийннад совгIаташ.

Уж хьоккамаш лакхдеш шийгара доагIа лакъа юкъе кхухьаш хьавоагIа коммунист, общественник, кIаьдвалар фуд ховш воаца механизатор Алакаев Хьамзат.

Къаьстта дукха бар Хьамзата болх вай хьамсарча парте XXIV съезда сийна яхь яьржача хана. Дийн бийсеи ца къовсаш къахьегар съезда сийна яхье эттача механизаторашa бIаьстан кийчо еш. Массарел хьалха еррига техникана ремонт а яь кийчон линейке оттайир цо бIаьсти балхашка араяла еза юртбоахама машенаш, тIехьа тосса инвентарь.

Цудухьа вIаштIехьдаьлар бригада ийслагIча пхе шера хьалхарча шера хьувкъам хилийтара тешаме лард йолла. Цунна дола тешал да хIанзара хьувкъам. БоарамагIа удобренеш теха, оасарах цIендаьча кхай цхьайолча участкаш тIара укхаза доал 40 центнер гаргга ялат. План шозза ахззел кхоачашъеш хул из. Районе хьалха ялаташ чуэцарах а уж паччахьалкхенга дохкара план кхоачашъярах а рапорт деннача хьалхарча боахамашта юкъе я «Октябра 40» шу колхоз. Духхьал Алакаева бригадо чуийца ялат да колхоза йола план хIама ца эшаш кхоачашъялла.

ЛаьрхIа доакъар Iалашдара колхозе вIашагIъеллача Десаев Вахий бригадана новкъостал деш го йиш я укх бригадера механизаторашъ хIара дийнахь. Цар новкъосталца колхозе хIанзле а Iалашдаьд 1,5 шера хьайбашта тоъал доакъар. Эггара тIехьа са ала безам ба Алакаев Хьамзата хьийгакъа вай правительства лакхара совгIат — Октябрьски Революце орден яларца белгалдаьккхалга.

Цу совгIато кхы а бехктокхамегIа бу цун болх. — Сайна енна орден бригада члений юкъара лерхI аз, — йоах Алакаев Хьамзата.

Т. МАГОМАДОВА.
Гудермеса района Брагунски юртсовета председатель.

Къонача завода керда продукци

Грознерча промышленни предприятешта юкъе эггара къонагIчарех я «СевКавНИПИнефта» Опытно - Экспериментальни завод. ХIанз цига биззача низаца болх беш я механосборочни, кузнечни, термически, гальваника, котельно - сварочни цехаш. 65 совгIа керда оборудовани оттаяьй цига.

Вай республикерча мехкдаьттахошта укх пятилеткагIа хьалхашка латтараш лоархIамеи бехктокхамеи декхараш да. Хьадоаккхача мехкдаьтта боарам пятилетка чакхйоалача хана 25 миллион тоннага дIакхача безаш ба. Цу даькъе доккхий декхараш хьалхашка латт тха завода коллективана а. Вай республикерча, иштта вай мехкарча бурувдеттарашта, мехкдаьтта доахарашта экспериментальни оборудовани Iалашъю беза а хьына дIаэттай тха завод. Укхаза арахец дикагIен дукхагIа дахаргдолеи бурув тохача эша оснаш, мехкдаьтта гIоанаш тохка универсальни оборудовани. Тахка а техка хIанз заводе арахеца йолалуш я мехкдаьттахошта чIоагIа эшаш йола ПКД-10 яха дIа-юха лела насосаш. ХIанз заводе керда арахеца йолаяьй бурови кранаш. Уж чIоагIа эшаш я мехкдаьтта кIеж тохача буровойшка. Хьалха дIаяхача хана, буруе тохача касткаста аварeш хулаш моттигаш нийслора. Цу тайпара гIулакхаш ца нийсдалийтара обсадни туэбаш тохкаш йола керда оборудовани арахеца йслаенна цига.

Завода болх ритмично дIабахийтара доккха новкъостал ду «СевКавНИПИНефть» институтерча 21 лабораторе. Заводе керда ара мел хецача оборудованена ханнахьа чертежаш кийчъю цар.

Пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра хьинар кхо ца деш къахьегаш ба завода токараш расточникаш, фрезеровщикаш, термисташ, аьшкапхьараш, кхыча специальностех бола болхлой. Царна юкъе дукха рационализатораш а ба. Дуккхача хана денз гидросупорт ца хилар бахьан долаш КМ-146 яхача крановни шера обработка е вIаштIехьдаьналацар. Рационализатора Копылев Дмитрий Ивановича дукха уйла йир цу гIульхка, Из кхоачамбоацар дIадаккхара кийч а яь рационализаторски предложени производствана юкъейхьар цо.

М. ЧИФЛИКЯНЦ,
«СевКавНипинефть» опытно-экспериментальни завода слесарь инструментальщик.

ШИЙ СИЙ ДАЬККХАР

Нохч - ГIалгIай мебельно - хьун хIамаш еча «Терек» фирма цхьоалагIча цеха болхлоша чIоагIа лоархIаш сийдеш я Паренькова Валентина Ивановна керте латтача коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча отделочникий бригада коллектив. Цо ший задани толамца кхоачашъярах тийша да еррига цеха коллективо ший задани кхоачашъяр. Шоашта гIалатта бехктокхам дика кхетабу бригада отделочникаша. Цудухьа цхьа бутт дIабахийтац цар паччахьалкхен план тIеххоачаш ца еш. ХIанз август бетта чотах къахьегаш я бригада.

Ше-шегIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Цун керттера бахьан да бригада къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхар. Цу даькъе доккха хIама карагIдаьннад бригадира Валентина Ивановнайна. ХIара дийнахь итогаш ю цо бригада даьхача къахьегама толамий. Уж дIадовзийт бригадерча берригача болхлошта. ДIахо болх тоабара де дезар белгалдоакх. Балха говзал лакхагIа йола отделочникаш бехктокхамегIарча участькашка дIаоттабаьб цо. Денна тIахьожам лоаттабу кийчъю продукци цхьаккха сакхат доацаш хилийтара. Иштта болх бар бахьан долаш бригада арахеца продукци гIахьожама технически отдела тIахьожам боацаш дIаэц.

Цеха коллектива сий лакха лоаттадара чIоагIа къовсам лоаттабу бригадерча болхлоша. Цу гIулакха а чIоагIа йоакхо ю бригадира. Дукха ха йоашаш полировка яь кийчъяьча шкафа оагIон тIарча Iатташта бIарг тIаэттар цун. Из кхоачамбоацар чакхдалийта отделочник малав хайра цунна. Цул тIехьагIа цунга шийга дIадаккхийтар нийсденна кхоачамбоацар. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча, ОТК болхлой тIахьожам боацаш продукци дIаэцача коллективе из санна дола гIулакхаш нийсдалийта йиш йоацилга дIахайтар.

Шийна тIадилла декхар массаза а диза кхоачашду бригада. Цхьан дийнахь сихха кхоачашде дезаш заказ кхаьчар бригадага. Нагахьа из кхоачаш ца дойя цеха коллективо план кхоачаш ца яр кхерам болаш дар. ХIаьта из фирма балха тIа а Iаткъаргдар. Цох лаьца бригадерча болхлошца дагаьлар бригадир нов. Паренькова. Массане а раьза хинна тIаийцар бехктокхаме декхар. ЛаьрхIачул хьалха чхоачашдир денна заказ. Иштта из бригада хилар бахьан долаш еррига коллективо лоархIаши сий деши я из.

Паренькова Валентина Ивановнас балха моттиг ца хувцаш цига къахьега 14 шу дизад. Цу шерашка цхьаккха участок йисаяц цига цо къа ца хьегаш. Юххьанца тайп-тайпара балхаш деш хинна нов. Паренькова хIанз массехк балха говзал йолаш къахьегаш я. Цо отделочникий, полировщикий, кхыча балхех кхетабаь болхлой цу цехе хинна ца Iеш фирма кхыча цехашка а къахьегаш ба. Шоай хьехархо санна балха тIа хьалха латтачарна юкъе ба уж а.

Ялх-ворхI шера цу цехе болх баьчул тIехьагIа цунна организаторски болх дика ховлга зийна цеха кулгалхоша. Хала хиларах бIухъожабеш йоаца, хьинар дола къона кхалсаг хьожайир цехе эггара тIехьаюсаш йолча бригаде. Цу бригада болх тоабара дукха халонаш ла йийзар. Уж толамца эшайир нов. Пареньковас. Массехк бутт боаллашехьа цеха бригадашта юкъе чьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар цо. Из моттиг карара ца йоалийташ хьайоагIа из.

Пятилетка хьалхарча шера плани тIанийца лахара социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара къовсам лоаттабеча бригадас хIара сменагIа нормаш 130—140 процент кхоачашъю.

Доахача къахьегама толамашка хьежжа дз цунна тийнна совгIаташ а. Иттех Сийлен грамота еннай цунна, дуккхаза къахьегама книжка тIа дIа а яздеш баркалаш яьхад. ХIана предприяте сийлен Доска тIа хьалтеха доалл цун портрет.

Общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоац Валентина Ивановнас. Из я профсоюза цехкома члени агитатори. Уж декхараш а цо дизза кхоачашду.

Б. КОСТОЕВ.

Август бетта чотах

25 июлера торговле болхлой Цlей тIакхоачаш ворхI бетта товарооборота план кхоачашъяра шерра социалистически яхь яьржаяр Къилбаседа-Кавказски машенаькъа Орса торговле болхлой коллективашта юкъе. Цу яхье хьалхара моттиг яьккхар 15 июле ворхI бетта план кхоачаш а яь укх деношка август бетта чотах болх беча нов Гангиев керте латтача № 38 йолча тика коллективо. ХIанзле а 7 бетта планал совгIа итташ эзараш сомаш паччахьалкхенна пайда баьб, товараш тIакхахьарга дIадодар лохдара чотах кхоадьд массехк эзар сом.

Уж толамаш доахаш хьалхле лелаеш бар продавецаш Шаркова Надя, Петросян Иван, йоккхагIйола продавец Старостина Лиля, кхыбараш. Шоай балха заданеш массаза а 130—140 процент кхоачашъю цар.

М. БОТОВ.

ЗАВОДА БОЛХ СИХБЕННАБ

Кердача пятилетка хьалхарча шера доккхий социалистически декхараш тIанийцад Самашкерча консервни завода коллективо. Масала, цу завода болхлоша дош деннад 25 декабрь тIакхоачаш 15,1 миллион условни банка консерваш арахеца, планал совгIа 5700 сома маьха продукци йохка, продукцега дIабода мах 0,1 процент лохбе, къахьегама овсарле 1,5 процент лакхъе. кердача тайпара продукци — винегрет, маринованни баьцадаараш арахеца, иштта кхы дIахо а.

Денна дош кхоачашдара завод декхарийла я 336 тонн нарсащ, 1500 тонн томаташ, 141 тонн шекара свекла, 45 тонн хохаш, кхыдола баьцадаараш Iалашде. Иштта завода эш сомаш. Масала 1410 тонн генарг дола сом, 800 тонн комсаш, кхыдараш. Из бедал хилийтара боахамашца яь договор я.

Укх шера Iалама хьалаш во хиларах республике ча гIамгIаш, кIезига ба гуржий боалаш, хьачаш. Цудухьа завода заготовителаша лаьрхIад уж лоалахарча республикашкара кхахьа. ДукхагIа хьийкъаб сом Дагестане. Бахача нахагара генарг дола сом эцара вай республике хьайийллай 8 пункт, хIаьта кхыча республикашка 3 пункт. Цу пункташка болх дика вIаштIехь а баьккхаб. ДIададахача шера заводе болх бе йолаелар мошача горохах консерваш ю цех. Цу юкъа цехо арахийцар 700 эзар условни банка. Укх шера заводо наха лургья 3 миллион условни банка моша горошек.

Цу гIулакха заводо Iалашйир 750 тонн из маьхала бедал. ХIара денна 30 тонн мошача горошках консерваш йора заводе. ХIанзле а кхоачашъяьй укхаза горошек арахецара план. ХIанз завода къахьегамхой тIатеIIа нарсий а, томатий а, сомий а консерваш арахецаш ба.

А. ПАЦАРИГОВ.

КАВКАЗ ЕЗАЕННА ПОЭТ

Укх шера 27-ча июле 130 шу дуз дерригача дунен тӀа цӀи хеза сийлахь-воккха эрсий поэт Михаил Юрьевич Лермонтов вийна. Вай Кавказ а, цун хоза Ӏалам а, цига даха кортамукъали къахьегами дукха дезаш дола тайп-тайпара къамаш а боарам боаццаш чӀоагӀа дезаденна, хьаштдолаш хиннав Лермонтов. Поэта дуккхача йоазоша тешалду из ишта хилара.

«Со санна даьссача лоамашка лела нийсвенначоа, вӀалла кӀорда ца деш цар тамашне хозача сибатешка хьийжачоа, Ӏомохкадаь хӀама санна, цар аьлешка сапаргӀата доаккха цӀена фо сутара чуийзачоа — цунна дика хоаргда фаьлгашца мара дувца ца хезача тайпара уж хоза сурташ довзийта, дувца „дахка са безам хӀанаб", яхаш яздаьд М. Ю. Лермонтова. «Вай ханара турпал» яхача ший романа тӀа.

ДӀахо язду цо, цу лоамашка нийсвелча, «Вахаш-лелаш хьаӀомадаь хӀамаш дӀа а даьле, цхьан хана ше махиллара цӀенлу сага са... Тамаш я из тайпа хоза сурт цхьанна метте кхы сона бӀаргагойя... Ма эсих бар-кх венна дӀаваллалца ваха укхаза вусилга аьнна хеталуш, селла хоза сурт дар из...».

Кхы деце, алхха цу дешаша а хьахьокх сийлахь-воккхача эрсий поэта Кавказ а цун Ӏалам а мел дукха дийзад, мел чӀоагӀа царна безам тӀабаха из хиннав.

ХӀана йиш я Михаил Юрьевич Лермонтовах Кавказа поэт ва ала?

Из ала йиш я, цкъа-дале, сийлахь-воккхача поэта Кавказах а цун къамех а язъяь стихаш, поэмаш, легендаш, кхыча жанрех йола произведенеш Кавкази цига даха къамаши дукха дезаш язъяь хиларах, шозлагӀа-дале Кавказ а цун къамаш а дукха дезарал совнагӀа, цу къамашта юкъе машар, тоам-боахам хилча, уж ирзах кхийча дика хеташ язъяь цун произведенеш хиларах.

Кавказах а цун къамех а хьалха дӀаяхача хана дийца харцдараш гучадоахаш, Кавказа къамех доаккха гӀулакхаш долчча бесса довзийташ, царех дикадар хоастадеш да М. Ю. Лермонтова ший хана даь а хӀанз вай дешаш а дола йоазош. Къамашта юкъера доттагӀал, эггара хьалха, Кавказе дахача кагийча къамий доккхача а дог цхьалхача а эрсий къамацера доттагӀал чӀоагӀдеш да уж.

ЗӀамига волча хана ший наьн наьнаца Мелача хи тӀа вена кхозза Кавказе хиннав Лермонтов. Ше цу мехка хилар дагалаьце, из шийна дукха безабалар кхайкадеш язъяьй цо «Кавказ» яха стихотворени. Ший 16 шу даьннача хана поэта язъяьча цу стихотворене тӀа йоах:

«Са къонача шерашка, са
бера хана,
Къулбехьара лоамаш,
къоаставаьъ со шох,
Се ваьча мехкара мерза
илли санна.
Еза хьо сона, Кавказ.
...Хетар: цӀийеннача сайрента
наьна
Хоза оаз шерача ара хозаш
санна.
Цудухьа деза сона лоамий
бовхьаш,
Еза хьо сона, Кавказ.
...Моаршал да хьога, кӀайенна
Кавказ!
Хьа лоамашта хийра наькъахо
вац со.
Бера хана со кхеваьв цар,
Сигле еза Ӏомаваьв цар...

Паччахьа Николай I-ча а цун охлоша а вӀашагӀбелла бӀеха тийша болх бахьанце 1837-ча шера ерригача прогрессивни Россена везаш вола поэт А. С. Пушкин вийча, Ӏалаьмате йоккха гӀайгӀа а кхаьча, ший дог-уйла гойташ, из вийнарашта вий кхайкаеш «Поэт валарах» яха стихотворени язйир цу хана наха дукха вовзаш а вовцеча поэта Михаил Юрьевич Лермонтова. Деналца, цхьаккха хӀама къайла ца дуташ гучадаьккхар Лермонтова цу стихотворенеца, тепча техар Дантес вале а, Пушкин вийнараш паччахьи, паччахьа Ӏеьдали хилар.

«Поэт валарах» яха стихотворени язъяр бахьан долаш паччахьо Кавказе ссылка вахийтав Лермонтов. Кавказе даха къамаш карадерзаде а царна дукъ качдолла а гӀерташ паччахьо Николай 1-чо а цун Ӏаьдало а лоаттабеш нийса боаца, хоарцон тӀом хинна цу хана Кавказе. Цига лоамарой топо вувлва аьнна, вахийта хиннав Лермонтов. Ше Кавказе волча хана дуккха а ваьхав из нохчий юрташкэ а хиннав.

Кортмукъале езаш болча лоамароех ший лаьш бе гӀерташ паччахьа Ӏаьдало лелабаь из тӀом ца безаш, у мо из гоама болаш хиннэ Лермонтов. Кавказерча дерригача къамех бола нах машар-тоам болаш, тайна баьхача дика хеташ хиннав поэт. Из шийна иштта хетилга, къайла ца кхухьаш, майрра дӀакхайкадеш а хиннав из. Цкъа паччахьа эскара нохчий ахархошта духьала баьчэ тӀема юкъе дакъа лоацаш а хинна, из тӀом цхьан юккъагӀа тийнача хана уйла еш хиннав поэт. Цу хана шийна дагадеха хиннача я Лермонтова ер стихотворени:

«Хетар сона: миска адам!
Фу деза цунна!
Сигале сийрда,
Сигален кӀал моттиг массанена
паргӀата я.
Дайман, пайда боацаш,
моастагӀал лелош
адам да,
ХӀанад из ишта?»

Цу дешаша хьахьокх паччахьа Ӏаьдало лелабаь из тӀом харцахьа лоархӀаш а гунах доацаш цу тӀе-тӀа бовш болча нахах дог лазаш а поэт хиннилга.

Цхьабола вайнах бовзаш-безаш а царца чӀоагӀа хьоашал леладеш а хиннав гӀорваьнна эрсий поэт М. Ю. Лермонтов. Шийна гаьннарча ханара хабареш дийца ца нохчочох язду цо:

Беш-лоама корте довкъашка
Къажъяйнача къаьнача
нохчочо,
Со лоамах накъавоаккхаш,
Гаьннар доагӀа хабар дийцар
сона...

Ше Кавказе яьккхача хана цигарча къамий вахар, оамалаш, цар багахбувцам тохкаш, лоамарой хабарашка, иллешка, фаьлгашка, легендашка, кицашка ладувгӀаш, уж кӀоаргагӀа довза гӀерташ хиннав Михаил Юрьевич Лермонтов.

Лермонтова говзаме йоазош дешаш, доашхаш царца Ӏомалуш ба нохчийи гӀалгӀайи поэташ, прозаикаш. Цар шоай меттала даьхад цун дуккха а поэтически а прозаически а йоазош. Масала, лоаман шовдаш санна цӀена йола Лермонтова поэзи гӀалгӀай меттала йоаккхаш гӀалгӀай къахьегамхошта: болулошта, ахархошта, интеллигенцена, дешархошта из дӀайовзийташ дукха балхаш даьд вай поэташа Яндиев Джамалдас, Муталиев Хьажбикара, Озиев Ахьмада, Чахкиев СаӀида, Ведзижев Ахьмада, иштта кхычар. Лермонтова «Вай ханара турпал» яха прозаически произведени гӀалгӀай меттала яьккхай Зязиков Бахьауддина. Вайнаьха поэташта доккха беркат даьннад Лермонтова творчествах. Цун йоазош дешарца, Ӏомадерца товю цар шоай произведенеш а. «Лермонтовга» яхача стихотворене тӀа Яндиева йоах:

...Лампа ма йоаго, аьнна,
наьна лийча,
Беттах лампа яь со хьоца
ваьгӀае...

Дукха стихаш язъяьй нохчийи гӀалгӀайи поэташа Лермонтов хестэеш, чӀоагӀа цун хамбеш ба вайнах, хӀана аьлча, къизача цу хана «из сега тӀоа санна, къаьггача дешаща Кавказа лоамашка» цун иллеш дийкандаь, «къамашта юкъера дог-мерза доттагӀал доаккхача иллеца, оалача дешаца чӀоагӀдеш» из хиннадаь, дуне мел латт адамий сина сапоӀам бергбола произведенеш цо юхейитандаь.

Михаил Юрьевич Лермонтов дукха веьхавац. Ткъаь борхӀ шу кхоачаш а даьккхадац цо вахаш, цхьабакъда вехар дика довзаш хиннав из. Цу замагӀа хӀара къахьегама саг сабӀарза хьувзаваь вахарцара хоарцонаш кӀоаргга йовзача сага мара ала йиш яц ер дешаш;

Иразе да бер! Ага чу а
са-мукъа я цунна.
Ха-зама дӀаяха хьалкхийна
из даьлча,
Доккха дуне а готта хургда
цунна.

Ший дерригга вахар поэзеца долаш хиннав Лермонтов. Ше сакхетарг хиннача хана денз Михаил Юрьевича эггара дукхагӀа дагадаьллар дар ший лоӀаме а ирaзе а болаш даьй-мохк бӀаргагулга. Цун кхетам чу шин даькъа екъалора Россе: бӀаьхийча наьха Россенеи къахьегамхой Россенеи.

Лермонтова стихаш ешаш вайна дег тӀа ух дунен тӀа эггара боккхагӀа болча поэтех цаӀ из хилар. Художественни а, общественни а, политически а — уж массе оагӀув теркалйича а вайга хийцца ала йиш я: Ӏалаьмате доккхача деналца даь а из денал дешачарна чудоссадеш а да Михаил Юрьевич Лермонтова йоазош.

ОСМИЕВ Хьамзат,
писатель.

МОСКВА. СССР халкъий V спартакиада.

СУРТА ТӀА: бӀоахалла къовсабалара яхье котбаьнараш (аьрдехьара аьттехьа) Барковский Леонид (Украина) — II моттиг — 7 метри 81 сантиметри. Тер-Ованесян Игорь (Москва) — хьалхара моттиг — 7 метри 88 сантиметри. Подлужный Валерий (Украина) — кхоалагӀа моттиг — 7 метри 77 сантиметри.

В. УН ДА-сина сурт.

ТАСС фотохроника.

Тхо долча деша дувла

Советски Ӏаьдал эттача хана денз вай парте чӀоагӀа уйла тӀайохийт юкъера специальни образовани йолаш бола специалисташ кийчбара.

1933 шера г. Грозне хьайийллар планово - экономически техникум. 38 шера 3000 гаргга специалист: экономисташ, плановикаш, статистикаш, бухгалтераш, механизаце учета техникаш кийчбаьб. Цар болх бу вай республике а мехка дуккхача областашка а, тайп-тайпарча предприятешка, учреждениешка, паччахьалкхен статистика органашка.

Шоай техникума сий лакха лоаттаду из йистеьккхараша: къоначa поэта А. Кусаева, «Сунжанефть» НГДУ планови отдела начальника С. Быкодарова, кхычар. Мехкдаьтта институте къахьегаш ва экономически Ӏилмай доктор А. И. Божедомов. Техникуме преподавателаш болаш ба (хьалха из яьккхараш) Р. Д. Муратова, дешара балха директора заместитель Л. В. Мирзоева.

Вай республика статистически управлене болх беш тхоцара йистеваьнна 60 гаргга саг ва, хӀаьта хӀара дукха бараш кулгалдеча балхаш тӀа ба...

1962 шера техникуме керда хьайийллай механизаце учета техникаш кийчбу отделени.

1966 шера арахийцар техникум эггара хьалха йистеьккхараш, хӀаьта хӀанз уж тайпа специалисташ 200 гаргга кхаьчаб мехкага.

Йоккха квалификаци йола экономистий кадраш дикагӀа кийчъяра керда дешара корпус, хьалъяьй техникума чура моттиг 3200 квадратни метр сийрда аудитореши кабинеташи а йолаш йола диэзза вӀаштӀаръяь дешара корпус, диэзза вӀаштӀаръяь 261 сага лаьрхӀа общежити, городера боацараштa чуӀе моттиг хулийтаргйола здани, тӀехдика машений парк а йолаш йола дешара-производственни корпус гор. Грозне Ленински района № 1 йолча микрорайоне.

Укх шера хьалъе йолаергйолаш я спортивни комплекс. 200 сага лаьрхӀа шоллагӀа общежити хьалъе лерхӀ. Цун кӀалхарча этаже тир, 150 сага лаьрхӀа йола столови хургья.

Тха техникуме деша багӀа тайп-тайпарча къамех бола дешархой: нохчий, гӀалгӀай, эрсий, украинцаш, корейцаш, гуржий, эрмалой — дерригаш а 19 къам. Цу массане а дика деш, барт тайна бах уж.

Техникуме я художественни самодеятельность — хор, вокальни группа солисташ, халхарий группа, эстрадни оркестр, электро - инструментий оркестр, хӀаьта царна кулгалдеш ва преподаватель А. Л. Сайко.

Спорт дукхаеза техникуме, пхига болх беш я спортивни секцеш: баскетбола, волейбола, яйга атлетика, истола тӀара теннис, шахматаш, еза атлетика. Техникуме дикагӀа бола спортсменаш ба В. Щетинина, Т. Перелович, В. Амбетко, С. Дубоносов. РСФСР ЦСУ диъ шера хиннача ловзарашка техникума спортсмений команда шоллагӀа моттиг лаьцар, хӀаьта волейболистех ловзарий чемпионкаш хилар.

Практике ахара республике дика база йолаш я техникум — крекинг-завод, химкомбинат, автогенно - карбидни завод, маькха комбинат, «Старогрознефть» НГДУ, Краснодарски крае, Къилбеседа-ХӀирашкахьа, Черсий-Балкхарошкахьа, Дагестане, Куйбышевски Астраханскии областашка.

Экономистий кадраш шерра-шера дукхагӀа эш халкъа боахама. 1969 шера денз заочни отделени хьайийллай техникуме. 1971 шера 1 июле арахийцаб заочни отделени яьккха статистикаши бухгалтераши.

Цу тайппара, Грозненски учета механизаци яра техникум — халкъа боахам экономистий кадраш ца Ӏалашбара база.

Н. САРКИСОВА,
учета механизаци яра техникума директор.

ХУДОЖНИКИЙ СОБРАНИ

Селхан Нохч - ГӀалгӀай пионерий Двореце аргӀанара отчетно - хоржама собране вӀашагӀкхийттар республика художникаш. Укх тӀеххьарча кхаь шера отчетни юкъа, шоаш баьчча балхах дийцар художникий союза правлене председатела нов. Бекичева.

ДоқладагӀа йолча пренеех къамаьлаш дир СССР художникий союза членаша нов. Глушкова, Асуханова, Мамилова, Нохч-ГӀалгӀай культура министра нов. Татаева, кхычар. Пренеех къамаьлаш даьчарех дукхагӀа бараша гучадаьхар отчетни юкъа балха юкъе нийсденна гӀалаташ. Цар дийцар нийсденна кхоачамбоацараш дӀададахар дӀахо де дезаш художникий союза хьалхашка латтача декхарех.

Собране хержар художникий союза керда правлени.

М. РАШИДОВ.

КИШИНЕВЕРА ПОЛЬСКИ ЮРТБОАХАМА МАШЕНИЙ ВЫСТАВКА

Укхаза хьокха оттаяь я Польше къаяьча машений тайп-тайпара 28 образец.

Советски Союзе, ГДР-е, Чехословаке, Венгре, дуккхача кхыча мехкашка йол чуэцача толаме болх беш я тракториши машенаши, лаьтта оаха агрегаташ, Польски Халкъа Республика промышленносто арахеца кхыйола юртбоахама техника.

СУРТА ТӀА: выставке.
Е. ДРЕЙШНЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

АВГУСТ БЕТТАРА ХАОТТАМ

Дуккхача шерашка даьхача земех август бетта юкъера фегара температура Нохч-ГӀалгӀай АССР-е 22—24 градус йӀовхал йолаш хиннай, лоамашта юхерча районашка — 19—20 градус. Эггара лакхагӀа йола температура 38—42 градусага, эггара лохагӀа яр (цхьаццадолча шерашка) 6 градусага, лоамашта юхерча районашка 2—4 градусага дӀакхача йиш йолаш я. Йоачаш 35—55 миллиметр, лоамашта юхерча районашка — 70—90 миллиметрга дӀакхоачаш хул.

Укх шера СССР Гидрометцентро беча хоамагӀа, Кавказа Малхбоалехьарча даькъа тӀа бетта юкъера температура 20—23 градус хила тарлу. Эггара дӀайхагӀа хила дезаш да шоллагӀа итт ди — бийсашка 16—21, деношка 30—35, цхьаццайолча моттигашка 38 градус. Хьалхарча итт дийнахь бийсашка 14—19, деношка 27—32, цхьаццайолча моттигашка 36 градус хила тарлу. Бетта тӀеххьарча итт дийнахь температура кӀезиг-кӀезига луш лохъяла йолалургья — бийсашка 9—14, деношка 25—30 градусага кхоачаш.

Ди а къувкъаш юкъ-юкъе догӀаш делха тарлу хьалхарчеи кхоалагӀчеи итт дийнахь. Бетта юкъера лаьрхӀача 30—45 миллиметр (климатически боарамал кӀезигагӀа) хургья йоачаш.

Лостамаш хувцаш секунде 3—7 метр, цхьаццайолча хана 10—12 метр чӀоагӀа хьекхаргба мух, кхоалагӀча итт дийнахь къилбаседа-малхбузехьара, малхбузехьара секунде 5—10 метр, цкъаза 12—15 метр чӀоагӀа хьекхаргба.

* * *

Тахан республике гӀоллен Грозней кӀезиг - дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара гӀаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гӀолла 32—37, Грозне 35—37 градус йӀовхал йолаш хила а тарлу. ДӀахорча шин дени шин буси йоачан а йоацаш, къулба - малхбоалехьара гӀаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 15—20, деношка 32—37 градус йӀовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Доазол дехьара

АСС-а КОНГРЕССЕ

КАИР, 24 июль. (ТАСС). Ӏарбий социалистически союза Ерригъюкъарча къамап конгрессо тахан президента Анвар Садата председателал а деш дӀахо бир ший болх.

Гулбеннараша безаме тӀаийшар КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев керте латта КПСС делегаци.

ИӀаьххача хана екайир зал советско - египетски доттагӀала, КПСС, советски халкъа сийна доахача ловцаша.

АСС Ерригъюкъарча къаман конгресса делегаташа чӀоагӀа уйла тӀаяхийта ладийгӀар КПСС ЦК делегацена керте латтача КПСС ЦК секретара Б. Н. Пономарева даьча къамаьлагеи ОАР-а Ӏарбий социалистически союза Ерригъюкъарча къаман конгрессага КПСС ЦК-ас дахьийтача моаршалгеи.

КПСС ЦК цӀерагӀа Б. Н. Пономарева конгрессага дӀаделар дилургдоаца совгӀат — Москвера ЦӀе майда тӀайола сурт.

КАИР, 24 июль. (ТАСС). Тахан къайлла заседани хилар Ӏарбий социалистически союза Ерригъюкъарча къаман конгресса. Цига къамаьл дир премьер - министра заместители кхыча мехкащарча гӀулакхий министри волча Махмуд Риада, тӀема министра Мухаммед Салека. Цар даь къамаьлаш Гаргарча Малхбоаленерча гӀулакхашта хетадаь дар.

АНВАР САДАТА ДАЬ КЪАМАЬЛ

КАИР, 24 июль. (ТАСС). Селхан АСС-а Ерригъюкъарча къаман конгресса сессе къамаьл даьча ОАР-а президента А. Садата хьакхайкадир, Ӏарбий мехкашта духьаларча израильски агрессе египетски халкъа урок еннай, хӀаьта цунах цо вывод е а еза, ший мехках хьалха латта, индустриально дегӀаена, кхыча мехкарча агрессора хӀама тоха низ кхоачаргболаш йола общество хьаянза ярг ца хилар кхета а даь.

Советско - египетски гӀулакхаш ше дувцаш, А. Садата къаьстта белгалдаьккха аьлар, «египетски халкъо массаза а чура долаши баркал оалаши дег чу лоаттадергда вай йоккхачен тешамечен доттагӀчо — сийлахь-йоккхача Советски Союзо массе оагӀорахьара деш дола новкъостал».

СССР-ан ОАР-ан юкъера гӀулакхаш толаме дегӀаухаши чӀоагӀлуши хилар белгал а даьккха, президента Садата аьлар, «вай советски доттагӀий новкъосталца хьалъяь лакха Асуански плотина антиимпериалистически къовсама сийлахь-йоккха символ, берхатеча советско-Ӏарбий доттагӀалах даьнна доккха дика да».

БЕРИЙ ЙОАКХО

ГАВАНА, 24 июль. (ТАСС). Тарара районера керда форда курорт тӀакхийттай Куберча берий здравницашта. Из — астма яха лазар долча берашта дарба ду лагерь. ХӀанзле укхаза хьакхаьчав эггара хьалхара 200 къона кубинец, царна цига эшшаш дола дарба дергда, дика салоӀаргда, сентябре деша юха чудолхаш чӀоагӀа низ бенна хургда. Укх аьхки лагере гӀолла чакхдаргда 600 совгӀа бер.

Кхувш йоагӀа тӀехье чӀоагӀа дукха езаши йоакхо еши лелаю Кубе. Берашта дарбаш дергдола моттигаш яьй хьалха капиталистий хиннача дворецашка. Берий доалахьа — бассейнаш, пляжаш, паркаш.

ЯПОНИ: БУМА ТӀЕХЬАШКЕ

«Ювца ца хеза тайпа промышленни бум, «экономически дегӀаахара лакха темпаш»—цу тайпарча дешаша къоарзъю доазол дехьарча пресса оагӀонаш тӀом чакхбаьнначул тӀехьагӀа Япони экономически дегӀаахара хьакъехьа къамаьл доладелча. «Японски тамаш» массе тайпара хестаю Японен малхбузехьарча мехкийн пропаганда.

Экономика лакхача темпаегӀа дегӀаахар тӀом чакхбаьнначул тӀехьагӀарча Японена аьттув болаш йола фактораши къахьегамхошта еш йола къиза экспуатации цхьана таръярах хьахинна хӀама да.

ХӀаьта буржуазни пропагандисташ капиталистически дуне вахара низ болаш хилар хьахьокхаш йола ший тайпара символ санна уж хетийта гӀерт. Цхьабакъда, цу хана цар, дуккхаза а хьоаха ца деш дут цу мехкарча къахьегамхошкара хьал. Ховш да, совокупни къаман продукта объемага диллача капиталистически дунен тӀа шоллагӀча моттиге яьнна Япони бахача наьха хӀара сага сих декъача экономически рузкъага диллача дунен 17 моттиге мара ца латтилга.

Йоккхийча японски концернаштеи компанештеи Ӏалаьмате дукха пайдаш ду бумо, неонови рекламашца лепаю японски городий улицаш, сигалдахад кизгахи бетонахи даь гӀирсаш. Цхьабакъда; из гучахьардар мара дац. Керттерча улицаш тӀара дӀа ма ваьллинге а, цунна вӀалла тара доаца кхы тайпа сурт духьалъотт. Токио — Японе столица, дунен тӀа йоккхагӀйола город, кховзткъе итт процент совгӀа яр цкъа шозза вӀаштӀардаьча, канализаци, газ, паровой отоцлени йоацача, ахкаех даьча кагийча цӀалгех латташ я. Болхлой хӀара шоллагӀбола дезал чуӀа моттигаш халача хьалаш тӀа йолаш бах. Къеча моттигех боаха квартирни мах сов дукха ба яхаш раьза боацаш ладкъаш ба керда хиннача дезалех 90 процент совгӀа бараш.

«Тха мехка баха дукхагӀа бола нах, — белгалдоахар «Иомиури» яхача доккхача японски газето, — чуӀеча моттигий хьалаш тоалургхиларах дола дог дилла ба». Японе лакхлуш латт 1970 шера маьхий официальни индекс 7,8 процент айлларга кхоачаяь йола инфляци. Лаьттах боаккха мах укх тӀеххьарча 15 шера хӀара шера 10 процент тӀабеттабеннаб. Кходаьча ахчан мах инфляце геттара лохбеча метте тӀа-тӀа лакхуш долча лаьттан маьхаша кхы а дукхагӀа гаьна йоаккх ший доалахьара чуӀе моттиг эцара йола торо. «Велосипедаца экспресс дӀаэккхаяь хьалаца санна хала да» из де, яхаш яздора токийски газето. Нагахьа санна 1960 шера 56 процент японцаш шоай доалахьара цӀенош долаш хиннабале, 1968 шера из цифра 40 процентага кхоачаш лохъелар. Юккъера хьал долаш бола дезал тесса дитача, чугӀолла мух ловзаш долча цӀеношка бах. Нагахьа санна аьттув боале, белгалдоаккх кӀиранца цкъазза арадувлача «Фар истерн экономик ревью» яхача Гонконгски газето, города юхерча иштта къеча, дукха ха йоаццаш хьалдаьча саготача, набахте дагайохийташ долча цӀеношкарча квартире дӀачуболх дезал.

Йоккхача капитала болча аьттона «вахар тоадаларо» Токионеи Осакаи юкъерча форда йисте гӀолла хьалбодача 700 километр гарга болча готтача лаьттан аьса тӀа Ӏалаьмате листа нах баха ховшарген промышленни предприятеш гулъяларген кхоачадаьд гӀулакх. Коммунальни гӀулакхаш де кхоабаш сихха бебаш латтача наха. Готтига наькъаш дӀалийща автомашенаш лел, бӀеха хий уха сангараш лохехьа ядача нах бахача пункташа мала хий нийлеча хьарсамашта тӀайолх. Цхьаккха порядок йоацаш гобаьккха кегаденна латт чуӀе цӀенош, тикаш, кса тӀарча оалхазарий фермаш, доахан доаду бойнеш, промышленни предприятеш.

ПланагӀа доаца промышленни гӀирсаш, дуккха арахецача автомашенаша гонахьара моттигаш а фо а чӀоагӀа бӀехдаьд. Садукъаш кӀурза хьаж йоагӀача городашка, язду «Фар истерн экономик ревью» яхача газето, гӀашлойи велосипедисташи лехкаш багӀараш тӀех низ бола нах боацача автомашенашта лала гӀолла лел. Хатараш хулаш хӀара шера 20.000 саг ла. Миллион хӀана бац аьнна болча японцашта эйпаш хул.

Соахк июль бетта смог, автомобилаша араетта газаши промышленни предприятешкара хьаха дохьаж увш бола кӀури чуийза лазар кхийтта 8.000 саг больницешка вихьар. Смог ТокиогахьA хьед йистошка гӀолла ядача заводашкареи практически дуккха ха хьалхагӀа денз Японе столицаца къувсаш хиннача Иокогама дегӀайоагӀача районерен. Дукха ха йоашаш Токиорча Сумида яхача хи чу а ваха веннав нек деш вола саг. ЭттӀа а ваь хьажачул тӀехьагӀа гучадьлар, колдехи промышленни отходехи хьаювлача метана тӀара гӀетта Ӏы чуийза са а дикъа из венна хилар. ХӀанз японски столице бахача наха «Ӏоажала хий» оал Сумидах. «Асахи» яхача доккхагӀдолча газето цу хьакъехьа язду: «Япони экономически къовсаме кот а яьннай. бӀарчача къаман продуктага диллача сийлахь-йоккхача держава хьал тӀа а кхаьчай алхха цо ше хетаь дола гӀулакх гонахье цхьатарра бӀехъелга хилар долга гучадаккхара».

Токиора цхьайола административни районаш кхерамеча боарамга кхоачаш форда уровнел лохлу, хӀана аьлча промышленни предприятеша сов дукха хий хьанийзад лаьттанча кӀалхара.

Шерра кхайкаш хинна промышленни бум японски экономика йожаш хиларца тӀа-тӀа шаьрагӀа гуш я. Цунна мукӀарал ца дича яьннаяц арахьарча торговлеи промышленностеи министерство «1971 шерарча Японе торговлех долча ший кӀайча книжка» тӀа. Белгтала аьлча цу тӀа йоах: «ИӀаьххача хана шерлуш хьанхача японски экономике, 1970 шера шоллагӀча ах шера сацара белгалонаш яьннай, цудухьа промышленноста дерригa доакъош юхадаьнна хилар ходеннад».

Л. ВОЛЬНОВ.
(ТАСС).

Хьажа, ладувгӀа

27 июль
ТЕЛЕВИДЕНИ

11.00 — Деша баха ха кхачанза бараштa дола мультфильм. 11.30 — Дешархошта. «Кхераме полет» яха художественни фильм. 18.00 — Граждански оборонах. 18.10 — Дешархошта фильм. 18.40 — Телевизиони кердадараш (гӀалгӀай, эрсий меттала). 19.05 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.15 — Киножурнал. 19.25 — Тхьамка пайде вӀабоагӀа культура я (нохчий меттала). 19.40 — Документальни фильм. 19.50 — Лермонтови Нохч - ГӀалгӀайчеи. Поэт венна 130 шу дизарга. 20.10 — Шоана, бераш. 20.25 — Симфонически оркестра концерт. 21.30 — «Сага о Форсайтах». Телевизиони художественни дукха серийни фильма премьера. «Дезала ираз». 16-гӀа сери.

27 июль
РАДИО

6.30 — «Юрта Ӏуйре». Юрта боахама болхлошта. 6.50 — Хоамаш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Нохч - гӀалгӀай ашарий концерт. 9.15 — «Мехкашкеи континенташкеи гӀолла» яха беседа (гӀалгӀай меттала). 9.30 — Концерт. Моттигерча авторий произведенеш. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Пятилетка хьалхара шу. Промышленноста болхлошта (нохчий меттала). 16.20 — КПСС XXIV съезда соцамаш кхоачашде. Производственно-товарни контора парткома секретара Кацевмана къамаьл. 16.45 — «Вай индустриальни мохк». 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

ТЕЛЕВИДЕНИ
28 июль

12.00 — ЗӀамигача Капликах бола фаьлг. Теникий Орджоникидзевски театра спектакль. 12.50 — Дешархошта фильм. «Сатоссаш вийнар» яха художественни фильм. 18.00 — Берашта, берех (нохчий меттала). 18.30 — Киножурнал. 18.40 — Телевизиони кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 19.00 — Хоамаш, реклама. 19.05 — Кинопанорама. Москвера Дунен халкъашта юкъера 7-гӀа кинофестиваль. Передача ю кинодраматурга Каплера. 20.05 — Шоана, бераш. 20.15 — Документальни фильм. 20.35 — Селханара ди, кхоанара ди. Юрта боахама обозрени. 20.55 — Кхашка къахьегарашта дола концерт. 21.30 — «Сага о Форсайтах». Телевизиони художественни дукха серийни фильма премьера. «Къай маймал», 17-гӀа сери.

РАДИО
28 июль

6.30 — Юрта боахама знаней школа (гӀалгӀай меттала). 6.50 — Хоамаш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.20 — «Доакъараш кийчдеча коммунисташ» яха корреспонденци (гӀалгӀай меттала). 8.40 — «Къона тӀехье» (гӀалгӀай меттала). 9.15 — «Ялат чуэцача агитатораш» яха корреспонденци (нохчий меттала). 9.30 — Чайковске Концертни фантази. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Депутатски гӀулакх» яха корреспонденци (гӀалгӀай меттала). 16.20 — «Юртара вахар». Юрта боахама болхлошта (нохчий меттала). 16.35 — Пятилетка боаха гӀа. Промышленноста болхлошта (гӀалгӀай меттала). 16.50 — Граждански оборонах—бахархошта. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала). 19.30 — «Къонал» (гӀалгӀай меттала). 20.00 — «Даьй мехка музыкальни вахар» яха радиожурнал (нохчий меттала).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ02456. Заказ № 7214.